

Hoe belangrijk is buitenlands nieuws?

Een onderzoek naar buitenlands nieuws in vijf Nederlandse landelijke dagbladen in de tijdsperiode 1965-2005.

Erasmus Universiteit Rotterdam

Faculteit Historische en Kunstwetenschappen

Master Media & Journalistiek

Master Thesis

Scriptiebegeleider

Tweede lezer

Studentgegevens

Datum

Elles Joan Corinne van Duijn

Mw. dr. B.C.M. Kester

Mw. drs. M.L. Roholl

Adres: Steenweg 3A, 3511 JK, Utrecht

Telefoon: 06-42093449, E-mail: ejcvanduijn@gmail.com

31 Augustus 2006

“In order to be really free, information flows have to be two-way, not simply in one direction. The concentration of news agencies, telecommunication facilities, mass media, data resources, manufacturers of communication equipment in a small number of highly developed countries does, in fact, preclude any chance of free flow between equals, a democratic exchange among free partners. A dependency situation still exist in a large part of the world, and there is a growing determination to transform dependance into independance as harmoniously as possible. The developing countries also resent the fact that, because of their limited resources and means to collect and disseminate information, they have to depend on the large international agencies for information about each other.”

MacBride, *Many voices one world*, 288.

“Voordat ik correspondent werd, ging ik ervan uit: je hebt de werkelijkheid en je hebt de verslaggeving daarover. Een journalist zag ik als een fly on the wall, een onzichtbare microfoon die enkel registreerde, zoals bij voetbalwedstrijden verslaggevers ergens in het stadion en onzichtbaar voor de spelers het scoreverloop volgen. Maar voetbal mag dan oorlog zijn, oorlog is geen voetbal, niet bij Israël en niet bij de Palestijnen. De media werden door betrokken partijen voortdurend gemanipuleerd en bewerkt.”

Luyendijk, *Het zijn net mensen*, 117.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD.....	5
HOOFDSTUK 1 INLEIDING	6
1.1 ONDERZOEKSTHEMA	6
1.2 ONDERZOEK NAAR BUITENLANDS NIEUWS	7
1.2.1 Doelstelling	7
1.2.2 Onderzoeksvraag.....	7
1.3 RELEVANTIE ONDERZOEK	8
1.4 INDELING THESIS	8
HOOFDSTUK 2 BUITENLANDS NIEUWS	9
2.1 INLEIDING: DEFINITIES VAN NIEUWS	9
2.2 WAT IS BUITENLANDS NIEUWS?.....	11
2.3 DE BUITENLANDSE NIEUWSMARKT	11
2.4 WIE MAAKT BUITENLANDS NIEUWS?	13
2.5 HET PRODUCTIEPROCES VAN BUITENLANDS NIEUWS	16
2.6 HET SELECTIEPROCES IN BUITENLANDS NIEUWS	19
2.6.1 Prime definition.....	19
2.6.2 Nieuwsritme	20
2.6.3 Gatekeeping.....	22
2.6.4 Agendasetting.....	24
2.6.5 Priming.....	25
2.7 BRONNEN VAN BUITENLANDS NIEUWS.....	25
2.8 CONCLUSIE: WAT MAAKT BUITENLANDS NIEUWS ZO BIJZONDER?	26
HOOFDSTUK 3 ONTWIKKELINGEN EN EERDER ONDERZOEK IN BUITENLANDS NIEUWS.....	28
3.1 ONTWIKKELINGEN IN DE MEDIA	28
<i>Industrialisering</i>	29
<i>Oligopolisering en concentratie</i>	29
<i>Privatisering</i>	29
<i>Commercialisering</i>	29
<i>Professionalisering</i>	30
3.2 DE BUITENLANDCORRESPONDENT	30
3.3 THE NEW WORLD INFORMATION ORDER	34
3.3.1 <i>Kwesties in buitenlands nieuws</i>	34
3.3.2 <i>North and South debate</i>	35
3.3.3 <i>Internationale nieuwsstromen</i>	36
3.3.4 <i>Nieuws over de Derde Wereld in de Westerse landen</i>	37
3.4 CONCLUSIE	37

HOOFDSTUK 4	METHODOLOGIE	38
4.1	INLEIDING.....	38
4.2	ONDERZOEKSVRAAG, HYPOTHESEN EN DEELVRAGEN.....	38
4.3	METHODE VAN ONDERZOEK	39
4.3.1	<i>Selectie media</i>	39
4.3.2	<i>Kwantitatieve analyse</i>	40
4.3.3	<i>Het coderingsschema</i>	41
HOOFDSTUK 5	BUITENLANDS NIEUWS IN DE NEDERLANDSE DAGBLADEN	44
5.1	ALGEMENE ANALYSE.....	44
5.2	BUITENLANDS NIEUWS OP DE VOORPAGINA	46
5.3	BUITENLANDS NIEUWS OP DE BUITENLANDPAGINA	50
5.4	NIEUWSSOORTEN.....	51
5.5	ONDERWERPEN VAN BUITENLANDS NIEUWS	52
5.6	WERELDDELEN EN BUITENLANDS NIEUWS	53
5.7	BRONNEN VAN BUITENLANDS NIEUWS.....	55
5.8	BEELDVERSTERKING BIJ BUITENLANDS NIEUWS	57
HOOFDSTUK 6	CONCLUSIE	58
BIBLIOGRAFIE		61

VOORWOORD

Met deze thesis sluit ik de masteropleiding Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam af.

Dit onderzoek heeft niet tot stand kunnen komen zonder de medewerking van een aantal personen. Ten eerste gaat mijn dank uit naar mijn begeleider mw. dr. Bernadette Kester voor haar zeer prettige begeleiding. Ten tweede bedank ik mw. drs. Marja Roholl voor haar commentaar en verbeterpunten. Ook bedank ik alle andere docenten van de Master Media & Journalistiek voor hun wijsheid en bijdragen aan mijn masterjaar aan de Erasmus Universiteit. Ik heb genoten!

Door de onvoorwaardelijke steun van een aantal zeer belangrijke personen, heb ik mijn universitaire studie kunnen voltooien. Ik bedank mijn ouders Jan & Els, mijn vriend Bjørn en mijn broer Bart-Jan voor alle liefde, steun en de goede basis van twee studies voor de toekomst. Zonder jullie had ik dit nooit gekund. You are great!

I carry your heart with me (I carry it in my heart)

I am never without it (anywhere I go you go, my dear; and whatever is done by only me is your doing, my darling)

I fear no fate (for you are my fate, my sweet)

I want no world (for beautiful you are my world, my true)

and it's you are whatever a moon has always meant and whatever a sun will always sing is you

*Here is the deepest secret nobody knows (here is the root of the root and the bud of the bud
and the sky of the sky of a tree called life; which grows higher than soul can hope or mind can hide)*

And this is the wonder that's keeping the stars apart

I carry your heart, I carry it in my heart

(E. Cummings)

Op naar de volgende stap!

Elles van Duijn

Utrecht, 31 Augustus 2006.

HOOFDSTUK 1 Inleiding

In deze masterthesis staat buitenlands nieuws centraal. Iedere dag berichten de dagbladen over ontwikkelingen in het buitenland. We worden iedere dag met buitenlands nieuws geconfronteerd. Vele discussies in het medialandschap gaan over de afname van buitenlands nieuws (Van der Valk, 2006). Maar gaat het daadwerkelijk slecht met de buitenlandse berichtgeving? Publiceren de dagbladen minder buitenlands nieuws? Is de aandacht voor buitenlands nieuws afgenomen? Hebben de kranten minder buitenlandcorrespondenten als werknemers? Worden de internationale persbureau's intensiever als bron gebruikt? Kreeg buitenlands nieuws in 2005 minder aandacht dan in 1985 en 1965? En negeert de buitenlandjournalistiek de Derde Wereld? Hoe belangrijk is buitenlands nieuws? Al deze vragen komen aan bod in dit onderzoek.

1.1 Onderzoeksthema

Globalisering, digitalisering en commercialisering zijn van grote invloed geweest op het productieproces van nieuws (Stevenson, 1999). Er kan gesproken worden van een paradox: aan de ene kant ligt de wereld voor ons open en staat steeds meer informatie tot onze beschikking, de wereld is een *global village*. Aan de andere kant sluiten we ons hiervoor juist steeds meer af. Er wordt minder buitenlands nieuws geconsumeerd, de dagbladen zien een terugloop in het aantal abonnees en er worden minder buitenlandse talen geleerd. Versnippering, depolitisering, de achteruitgang van kranten en van het lezen, de personalisering in de media, de verdwijning van de geesteswetenschappen en de verandering van de burger in consument zijn het gevolg van het feit dat het gedrukte woord langzamerhand wordt vervangen door elektronische technologie (Donk, 2005). Bij de Nederlandse burger, bestaat de afgelopen jaren een sterkere behoefte aan regionaal en lokaal nieuws. Met als gevolg dat kranten meer aandacht besteden aan lokaal nieuws. Het nieuws hoeft wat veel lezers betreft niet altijd over New York, Tel Aviv of Irak te gaan, men wil weten wat er in de buurt gebeurt. De belangrijke vraag hierbij is: Is de aandacht voor buitenlands nieuws de afgelopen jaren afgenomen? Is buitenlands nieuws minder belangrijk geworden?

Bovenstaande ontwikkelingen hebben gevolgen gehad voor het productieproces van nieuws. Maar welke gevolgen hebben deze ontwikkelingen gehad op buitenlands nieuws?

De internationale betrokkenheid van Nederland met het buitenland is de afgelopen tientallen jaren formeel toegenomen. De Nederlandse overheid sluit overeenkomsten af met internationale organisaties, wordt internationaal bondgenoot en neemt deel aan vredesmissies in bijvoorbeeld Irak en Afghanistan. De internationale positie van Nederland versterkt hierdoor. Maar hoe uit zich deze internationale betrokkenheid van Nederland in de internationale berichtgeving? Hoeveel aandacht besteden de Nederlandse dagbladen aan buitenlands nieuws? Hoe belangrijk is buitenlands nieuws?

1.2 Onderzoek naar buitenlands nieuws

Om mijn vragen te beantwoorden, heb ik gekozen voor een kwantitatieve studie naar buitenlands nieuws op de voorpagina en op de buitenlandpagina('s) van de vijf grote Nederlandse landelijke dagbladen *de Volkskrant*, *het NRC Handelsblad*, *Trouw*, *de Telegraaf* en *het Algemeen Dagblad*. De afgelopen vier decennia worden in de analyse meegenomen. De vijf Nederlandse landelijke dagbladen van de jaren 1965, 1985 en 2005 worden geanalyseerd. De onderzoeksopzet en verantwoording komen uitgebreid aan bod in het vierde hoofdstuk.

1.2.1 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de mogelijke verschuivingen op het gebied van de aandacht voor internationale berichtgeving in de vijf grote Nederlandse landelijke dagbladen tussen 1965 en 2005.

1.2.2 Onderzoeksvraag

In dit onderzoek worden diverse aspecten van buitenlands nieuws onderzocht. Ten eerste wordt gekeken naar de hoeveelheid buitenlands nieuws. Ten tweede wordt gekeken naar de bronnen van buitenlands nieuws, de onderwerpen, de artikelsoorten, buitenlands nieuws in vergelijking met binnenlands nieuws op de voorpagina en de fotooversterking bij buitenlands nieuws. In de diverse aspecten worden verschuivingen onderzocht.

De centrale onderzoeksvraag van de thesis luidt:

Zijn er verschuivingen in diverse aspecten in de internationale berichtgeving waar te nemen in de Nederlandse landelijke dagbladen *de Volkskrant*, *het NRC Handelsblad*, *Trouw*, *de Telegraaf* en *het Algemeen Dagblad* in de tijdsperiode 1965-2005?

1.3 Relevantie onderzoek

Ten eerste is dit onderzoek bedoeld om diverse aspecten van buitenlands nieuws te onderzoeken. Spelen de dagbladen inderdaad in op de tendens meer lokaal en minder globaal nieuws? Dit onderzoek geeft de verschuivingen in verschillende aspecten in de internationale berichtgeving weer in de tijdsperiode 1965-2005 in vijf grote Nederlandse landelijke dagbladen. Is de aandacht voor internationale berichtgeving in de vijf grote Nederlandse landelijke dagbladen de laatste jaren wel afgenomen?

Ten tweede is dit onderzoek uitgevoerd om meer kennis over internationale berichtgeving te verwerven. Worden de internationale persbureau's intensiever als bron gebruikt dan de buitenlandcorrespondenten? Hebben de dagbladen minder buitenlandcorrespondenten in dienst?

1.4 Indeling thesis

In het **tweede hoofdstuk** staat het productieproces van buitenlands nieuws centraal. Verschillende theorieën en eerdere onderzoeken komen in dit hoofdstuk aan bod. Wie zijn de makers van buitenlands nieuws? Welke bronnen worden gebruikt voor buitenlands nieuws?

Hoofdstuk drie is gericht op verscheidende ontwikkelingen, kwesties en discussiepunten op het gebied van buitenlands nieuws. De onevenredige nieuwsstroom in de wereld komt aan bod, evenals de rol van internationale persagentschappen.

In hoofdstuk vier komt de methode van het onderzoek aan bod. In dit hoofdstuk wordt de aanpak van het eigen onderzoek uitvoerig beschreven.

Hoofdstuk vijf is geheel gewijd aan de kwantitatieve analyse van de vijf Nederlandse landelijke dagbladen.

De conclusies van dit onderzoek worden beschreven in het **zesde hoofdstuk**.

De thesis sluit af met een verantwoording van de gebruikte literatuur.

HOOFDSTUK 2 Buitenlands nieuws

In dit hoofdstuk staat het productieproces van buitenlands nieuws centraal. De eerste paragraaf is een algemeen theoretisch gedeelte over de definitie van nieuws. Vanaf de tweede paragraaf is specifiek gericht op buitenlands nieuws. Wie maakt buitenlands nieuws? Wat zijn de bronnen van buitenlands nieuws? Verschillende theorieën en eerder onderzoeken die als achtergrond dienen voor mijn onderzoek naar buitenlands nieuws ondersteunen dit hoofdstuk. Er wordt gekeken naar het selectieproces van buitenlands nieuws, de buitenlandcorrespondent en de bronnen van buitenlands nieuws. Ook komen de internationale persbureau's aan bod, die de 'ogen en oren van de wereld zijn' (Luyendijk, 2006, 25).

2.1 Inleiding: definities van nieuws

De meest bekende uitspraak op de vraag wat nieuws is komt van John Bogart, redacteur van *The New York Sun*. Nieuws is volgens hem niet te definiëren: (Servaes, 1992, p. 27), '*When a dog bites a man, that is not news, because it happens too often. But if a man bites a dog, that is news*' (Tumber, 1999, p. 32). Nieuws is wat de journalisten tot nieuws maken.

Een andere benadering van nieuws is die van Groenhuijsen: '*nieuws is datgene dat afwijkt van het gangbare, bij het publiek nog onbekend is en door de redactie belangrijk genoeg gevonden wordt om aan het publiek bekend te worden gemaakt*' (Groenhuijsen, 1995, p. 38). Met deze omschrijving geeft hij aan dat de beoordeling van gebeurtenissen subjectief is en afhangt van de redactie.

Walter Lippmann ging als een van de eersten in op de vraag hoe nieuws uiteindelijk nieuws wordt. Nieuws is, tegen de tijd dat het de lezer bereikt, het product van een groot aantal selecties. (Tumber, 1999). Het nieuws houdt de lezer niet een spiegel van de werkelijkheid voor, maar is een proces van keuzes door verschillende mensen: '*The news is not a mirror of social conditions, but the report of an aspect that has obtruded itself*' (Tumber, 1999, p. 6). Ook Sigal benadrukt dat het nieuws een selectie en interpretatie is '*nieuws is niet wat er gebeurt, maar wat iemand zegt dat er gebeurt of zal gebeuren*' (Van Ginneken, 1996, p. 89). Van Ginneken omschrijft nieuws als iets als 'nieuw' wordt aangemerkt binnen een bepaalde maatschappij of

groep (Van Ginneken, 1996, p. 36). Iets dat in de cultuur wordt beschouwd als onverwacht, buitengewoon en abnormaal is nieuws. Nieuws is dus volgens Van Ginneken geheel cultureel gerelateerd. De cultuur van een maatschappij, groep of land bepaalt de grenzen van nieuws. Herbert Gans formuleert nieuws als volgt: *'I view news as information which is transmitted from sources to audiences, with journalists – who are both employees of bureaucratic commercial organizations and member of a profession – summarizing, refining, altering what becomes available to them from sources in order to make the information suitable for their audiences'* (Tumber, 1999, p. 237). In deze definitie komt naar voren dat journalisten informatie geschikt maken voor publiek en dat de journalistieke cultuur invloed heeft op dit proces. De journalist is niet onafhankelijk, maar is onderdeel van een bedrijfscultuur.

De definities van Van Ginneken en Gans gaan dus verder dan de theorie van Walter Lippmann. De theorie van Lippmann beargumenteert alleen dat nieuws het resultaat is van keuzes, Gans geeft aan dat deze keuzes tot stand komen vanuit de journalistieke cultuur waarin de journalist werkt waarbij meerdere belangen een rol spelen. De theorie van Van Ginneken is meer gericht op de sociale cultuur van een groep, samenleving of land, terwijl Gans meer kijkt naar de richting van de bedrijfscultuur van de journalist.

Een andere benadering is die van Roshco. Volgens Roshco (Tumber, 1999) is *'nieuws een consequentie van de menselijke drang om de sociale en fysieke leefwereld te begrijpen, maar nieuws hangt ook sterk af van de factor 'tijd': de informatie moet recentelijk bekend gemaakt zijn (recency), zo snel mogelijk gepubliceerd worden (immediacy) en relevant zijn binnen de actuele leefwereld (currency).'*' Molotch en Lester (Tumber, 1999) gaan uit van de visie dat nieuws een sociale constructie van de werkelijkheid is. De media geven geen reflectie van de werkelijkheid, maar creëren die in wezen zelf.

Volgens Olsthoorn is iets pas nieuws, wanneer het onderwerp van het nieuws een actualiteit is en het onderwerp een belang heeft bij publicatie. Een onderwerp heeft volgens hem nieuwswaarde als het voldoet aan de zogenaamde ABABA-formule (Olsthoorn, 1996, p. 321):

- **Actualiteit:** nieuws dat net is gebeurd of nog moet plaatsvinden
- **Belangrijkheid:** als er duidelijke ontwikkelingen plaatsvinden die op veel mensen betrekking hebben
- **Afwijking:** als het onderwerp afwijkt van het normale
- **Belangstelling:** nieuws is wat veel lezers belangrijk vinden
- **Autoriteit:** als de informatie van een belangrijke en betrouwbare bron afkomstig is.

De verschillende definities vullen elkaar aan en ondersteunen elkaar. Een overeenkomst in alle bovenstaande definities is de maakbaarheid van nieuws, nieuws is een constructie.

2.2 Wat is buitenlands nieuws?

De vorige paragraaf maakt duidelijk dat er meerdere definities van nieuws bestaan. Wijkt de omschrijving van buitenlands nieuws hier vanaf? Wat is buitenlands nieuws? Buitenlands nieuws is nieuws uit het buitenland. Buitenlands nieuws is nieuws over gebeurtenissen van andere volken in andere landen. Tot buitenlands nieuws wordt ook nationaal nieuws in het buitenland gerekend. Denk aan hierbij aan staatsbezoeken van de koningin en politici aan andere landen. Of aan gebeurtenissen van Nederlanders in het buitenland. Een laatste categorie van buitenlands nieuws is buitenlandse gebeurtenissen in Nederland. Hiertoe behoren buitenlandse gebeurtenissen in Nederland, veelal staatsbezoeken en overleg tussen buitenlandse en Nederlandse politici. In dit onderzoek staat ‘hard’ buitenlands nieuws centraal. Luyendijk (2006, 44) beschrijft buitenlands nieuws als *‘datgene wat afwijkt van het alledaagse, en als dat alledaagse onbekend is, krijg je een vertekend beeld’*. Buitenlands nieuws is nieuws dat in het buitenland geproduceerd wordt door buitenlandcorrespondenten of internationale persbureau’s. Buitenlands nieuws komt tot stand in een vreemde omgeving, waarbij meerdere factoren een rol spelen bij de totstandkoming van nieuws. Deze factoren worden verderop in dit onderzoek beschreven.

2.3 De buitenlandse nieuwsmarkt

De wereld is onder te verdelen in een Eerste, Tweede en Derde Wereld. De Eerste Wereld staat voor de hoogontwikkelde, gekapitaliseerde en geïndustrialiseerde landen van Noord-Amerika, West-Europa, Japan, Australië en Nieuw-Zeeland. Deze landen hebben een markteconomie. De Tweede Wereld bestaat uit half ontwikkelde landen van Oost-Europa, Latijns-Amerika en Azië. Oorspronkelijk werd de term gebruikt voor de voormalige communistische landen, tegenwoordig wordt de term Tweede Wereld gebruikt voor landen die al redelijk ontwikkeld zijn, maar nog niet op het niveau van de Westerse wereld. De Derde Wereld staat voor de ontwikkelingslanden. De meeste ontwikkelingslanden liggen in Azië, Afrika en Latijns-Amerika. Op het gebied van buitenlands nieuws is deze indeling van belang. De internationale persbureau’s bevinden zich vooral in de Eerste (Westerse) Wereld. Westerse media-organisaties die op wereldschaal actief zijn, zijn dat allereerst voor Westerse mediapublieken. Dit gegeven is van uiterst belang voor de internationale berichtgeving over de Tweede en de Derde Wereld.

Herbert Gans concludeerde in zijn onderzoek *'Deciding what's news'* dat internationaal nieuws vaak vanuit een puur nationaal gezichtspunt wordt gepresenteerd. (Van Ginneken, 2002, 32). Dit is te verklaren uit het feit dat journalisten en andere nieuwsmakers volledig vrij proberen te zijn van denken, voelen, zeggen en schrijven. Maar kunnen individuele mensen cultuuronafhankelijk denken? Ieder individu werkt vanuit een cultuurgebonden kader. Het is onmogelijk over andere culturen te rapporteren alsof er nooit een Europees kolonialisme heeft bestaan: een groot deel van onze termen en categorieën is daarvan de neerslag (Van Ginneken, 2002, 12).

Culturele context

De machtigste en meest invloedrijke mediagroepen in de wereld hebben hun thuisbasis niet zozeer in de allergrootste mediamarkten, maar vooral in de allerrijksten (Van Ginneken, 2002, 54). Dit geldt zowel op lokaal-regionaal niveau, op het nationale niveau, als op het internationale niveau. Als we kijken naar de landen met de grootste bevolking ter wereld, zijn dat China en India, gevolgd door Brazilië, Indonesië, Pakistan, Bangladesh en Nigeria. Maar dit zijn niet de thuisbases van de machtigste media. Hiervoor moeten we kijken naar de grote landen met het grootste bruto nationaal product: met bovenaan de Verenigde Staten, gevolgd door Japan, Duitsland en vervolgens de andere grote Europese landen Frankrijk, Engeland, Italië, Spanje. Dit zijn de thuisbases van de machtigste media. Samenvattend kan gezegd worden dat een klein aantal mediabedrijven uit de G8-landen¹ de meeste transcontinentale stromen van mediamateriaal controleert. Terwijl de G8-landen niet meer dan 10% van de wereldbevolking omvatten, controleren zij niet minder dan 90% van de transcontinentale stromen van media-informatie. Volgens sommigen is dit een goede zaak, omdat deze landen inmiddels veel ervaring en professionalisme hebben opgebouwd. Volgens anderen is het echter een slechte zaak, omdat een kleine minderheid van de wereldbevolking zo een onevenredige invloed heeft op het internationale nieuws elders. Bovendien domineert een steeds kleinere groep mediaconcerns de wereldinformatiemarkt. Hierover meer in hoofdstuk drie.

¹ Tot de G8 behoren: Amerika, Canada, Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland, Italië, Japan en Rusland.

2.4 Wie maakt buitenlands nieuws?

In deze paragraaf komen twee makers van buitenlands nieuws aan bod. Ten eerste de internationale persbureau's en het nationale persbureau ANP. Ten tweede de buitenlandcorrespondent.

Alle redacties van kranten zijn geabonneerd op persbureau's. De persbureau's sturen verslaggevers naar belangrijke gebeurtenissen, zij hebben tot in de verste uithoeken van de wereld tipgevers. Als een verslaggever of tipgevers iets nieuwswaardigs hoort, belt hij de coördinator. De coördinator overlegt met zijn superieuren en bij groen licht gaan de verslaggevers en fotografen op pad. Hun beelden en informatie worden naar de lokale hoofdstad of naar Londen verstuurd, waar de berichten worden geredigeerd en zo snel mogelijk worden doorgestuurd naar de duizenden redacties overal ter wereld. Vierentwintig uur per dag, zeven dagen per week. De persbureau's zijn *'de ogen en oren van de wereld'* (Luyendijk, 2006, 25) en zijn uitgegroeid tot transnationale ondernemingen.

In de Westerse media zijn vier grote nieuwsagentschappen te onderscheiden:

- Associated Press (Engeland, opgericht in 1848)
- Agence France Press (Frankrijk, opgericht in 1944)
- Reuters (Engeland, opgericht in 1851)
- United Press International (Amerika, opgericht in 1958)

Het Russische Telegrafnoie Agentvo Sovietskavo Soyusa (TASS, 1925) beperkt zich voornamelijk tot Oost-Europa. In Duitsland is de Deutsche Press Agentur (DPA) sinds 1949 operationeel als internationaal persbureau. In Japan bestaat sinds 1982 Kyodo News International (KNI). In Italië is sinds 1945 het persbureau Agenzia Nazionale Stampa Associata (ANSA) actief. In China is Xinhua (ook wel New China News Agency, NCNA genoemd) het officiële persbureau van de overheid. Op het gebied van de fotonieuwsvoorziening wordt de wereldmarkt gedomineerd door de fotodiensten van AP, Reuters en AFP.

De wereldagentschappen hebben in hun ontwikkeling vijf strategische keuzen gemaakt (Servaes, 1992, 73): ze kiezen uiteindelijk voor het concurrentieprincipe en het vrije ondernemerschap en tegen het aangaan van coalities of andere samenwerkingsvormen, ze streven een zo hoog mogelijke winst na en stoten alle niet-winstgevende activiteiten en sectoren af, ze richten zich voornamelijk op de binnenlandse markt (de buitenlandse markt komt op de tweede

plaats), ze opteren voor een zo verscheiden mogelijke afzetmarkt van media en niet-mediaklanten en alleen agentschappen die de technologische ontwikkelingen op de voet volgen blijven bestaan. Voor de wereldagentschappen zijn er twee groepen afnemers: de mediaklanten en de niet-mediaklanten. De mediaklanten van een wereldnieuwsagentschap zijn kranten, radiostations, nieuwsdiensten en nationale persagentschappen. Niet-mediaklanten ontvangen de informatie ten behoeve van het eigen gebruik. Hieronder vallen ambassades, ministeries en grote bedrijven.

Binnen de niet-mediaklanten zijn vier groepen te onderscheiden: 1) economische, commerciële of financiële instellingen, 2) reclame- en advertentiebureau's, 3) regeringen en 4) privé-instanties.

Bij de internationale persbureau's komt een deel van de informatie indirect binnen: van andere nieuwsagentschappen, media en soortgelijke instellingen. Een ander deel komt rechtstreeks binnen van de eigen correspondenten en verslaggevers. Het tegenstrijdige is, dat zij veruit de meeste mensen hebben op dezelfde plaatsen die ook al intensief door de concurrentie gecoverd worden, en heel weinig mensen op de 'verre buitenplaatsen.' De betrekkelijk schaarse nieuws-input vanuit de wereldperiferie zelf wordt vaak bijgestuurd en vertekend aan de hand van de veel overvloediger nieuws-input van de wereldcentra.

Internationale persbureau's zijn de belangrijkste producenten van buitenlands nieuws. De buitenlandredacties van de nationale en regionale dagbladen gebruiken de persberichten van de internationale persbureau's om buitenlandartikelen samen te stellen.

Het nationale persbureau, Het ANP, is onmisbaar in het Nederlands medialandschap. Zij voorziet alle Nederlandse dagbladen, die op het nationale persbureau geabonneerd zijn, van nieuws en informatie. Het ANP verzamelt en bewerkt nieuws uit binnen- en buitenland. Naar verhouding besteedt het ANP veel aandacht aan buitenlands nieuws, de algemene nieuwsdienst ontvangt op jaarbasis 26.000 berichten buitenland, naast 30.000 berichten binnenland. Naast de geschreven nieuwsstroom worden er jaarlijks meer dan 10.000 persfoto's verspreid. Het ANP onderhoudt internationale betrekkingen met andere grote fotopersbureau's via de European Pressphoto Agency. Tot de journalistieke uitgangspunten van de ANP-berichtgeving behoren objectiviteit, zorgvuldigheid en snelheid. Waar kranten en omroepen een eigen visie en commentaar kunnen toevoegen, moet het ANP materiaal leveren dat voor alle afnemers geschikt is. Het nieuws wordt voornamelijk feitelijk weergegeven met bronvermelding. Het ANP vervult voor de redacties een aantal nuttige functies (Servaes, 1992, 97): 1) dienstverlening, 2) waakhondfunctie, 3) signaal- en tipfunctie, 4) alarmfunctie, 5) reservefunctie, 6) controlefunctie, 7) aanvullende functie en 8) documentaire functie.

Naast de persbureau's zijn ook buitenlandcorrespondenten makers van buitenlands nieuws. De onderzochte media hebben het volgende aantal buitenlandcorrespondenten:

Dagblad	Aantal
De Volkskrant	16
NRC Handelsblad	23
Trouw	18
Algemeen Dagblad	13
De Telegraaf	19
Totaal:	89

Bron: De Nieuwe Reporter, juli 2006.

De buitenlandcorrespondenten hebben vaak meerdere opdrachtgevers. Naast het geven van buitenlands nieuws verzorgen zij tevens analyses en achtergrondreportages van het betreffende gebied waar zij zitten. In het volgende hoofdstuk komt de ontwikkeling in het aantal buitenlandcorrespondenten per dagblad meer uitvoerig aan bod.

Boyd-Barett noemt een aantal onderling verbonden factoren, die de aanwezigheid van internationale persbureau's op verschillende plaatsen (en de aandacht daarvoor in nieuwsberichten) kunnen verklaren (Van Ginneken, 2002, 135):

- *Historische factoren* verwijzen naar de oude kartelpraktijken van de nieuwsagentschappen;
- *Logistieke factoren* verwijzen naar de verschillen tussen landen als mogelijke strategische of communicatiecentra bij het coveren van grotere geografische regio's;
- *Politieke factoren* komen voort uit controles of beperkingen die bepaalde landen aan bezoekende correspondenten opleggen;
- *Commerciële factoren en kosten* komen voort uit verschillen in de marktvrage tussen onderscheiden delen van de wereld en de verschillen in de tegemoetkoming van agentschappen aan de nieuwseisen van onderscheiden markten;
- *Tijdelijke factoren* hebben te maken met crisissen in centra.

Bij dit alles blijft natuurlijk de vraag of het ongelijk verdeelde geografische nieuwsnet, en de ongelijk verdeelde geografische nieuwsstromen, ook feitelijk leiden tot een selectieve berichtgeving van bepaalde delen van de wereld. Over deze kwestie gaat 'the new world information order' debat, welke in hoofdstuk drie aan bod komt.

2.5 Het productieproces van buitenlands nieuws

Het productieproces van buitenlands nieuws is een uniek proces. *'Het beeld van correspondenten is dat zij het verhaal hebben, maar in werkelijkheid is nieuws als een lopende band in een broodfabriek. Achteraan staan de correspondenten en wij doen wel alsof wij dat halfje wit zelf hebben gebakken, maar in feite hebben we er alleen de verpakking omheen gedaan'* (Luyendijk, 2006, 176). De buitenlandredacties krijgen kant en klare persberichten binnen van de internationale persbureau's en de redactie beslist vervolgens om iets aan een onderwerp te doen, niet de buitenlandcorrespondent. De redactie vergadert over de binnengekomen persberichten en neemt een besluit, daarna wordt pas de buitenlandcorrespondent geïnformeerd. De buitenlandcorrespondent kan zelf ook onderwerpen aandragen, maar de buitenlandredactie in Nederland beslist en hun beeld is primair gebaseerd op de onderwerpkeuze van de internationale persbureau's en CNN (Luyendijk, 2006, 176). Het is uiterst interessant dat een Amerikaanse commerciële nieuwszender zoveel invloed uitoefent op de verschillende media wereldwijd. In dit onderzoek wordt de rol van CNN in buitenlands nieuws verder buiten beschouwing gelaten. Ten eerste omdat de dagbladen CNN vrijwel nooit citeren als bron in de artikelen. Ten tweede omdat dit onderzoek zich richt op het gepubliceerde buitenlandse nieuws en niet op het productieproces.

Golden & Elliot beschrijven het nieuwsproces als een proces van het verzamelen van ruw materiaal, dit passend maken voor het product, om dit vervolgens te verspreiden op de beoogde markt. Zij geven vier elementen van de productiecycclus (Tumber, 1999, p. 112); Het eerste element is *planning*. Ten behoeve van de lange termijn worden vaststaande elementen zoals jaarlijks terugkerende onderwerpen van bijvoorbeeld de regering, in de planning in kaart gebracht. Het tweede element is *verzameling*. In deze fase wordt materiaal verzameld door verslaggevers en correspondenten en naar de redactie gebracht. Vervolgens komt het element *selectie* aan bod waarin al het materiaal wordt gezeefd en gereed gemaakt voor de uiteindelijke overdracht. Het vierde en laatste element is *productie*. De geselecteerde items worden behandeld om deze klaar te maken voor de uiteindelijke presentatie.

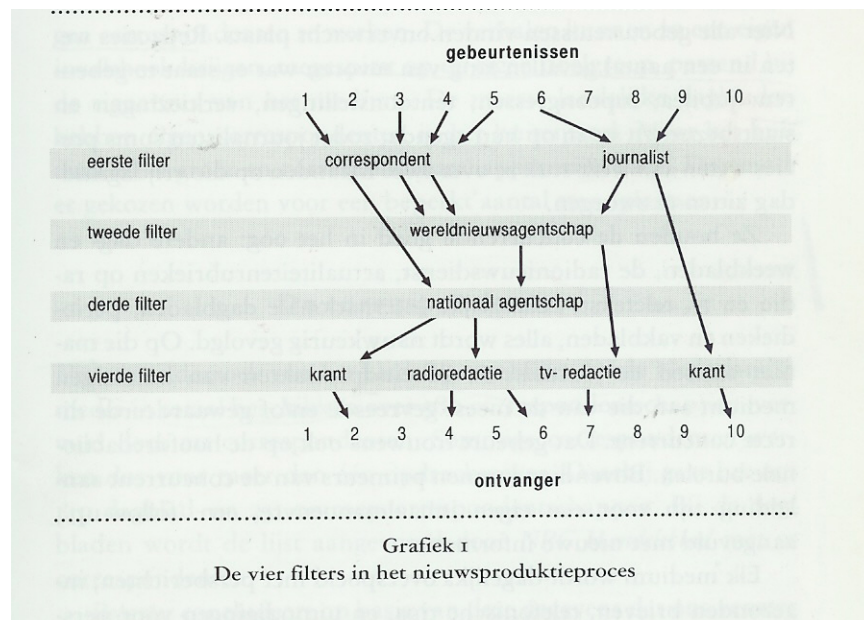
Het nieuwsproductieproces doorloopt een aantal fasen (Servaes, 1992, p. 13):

1. nieuws wordt aangeboden, verzameld en gedistribueerd;
2. er vindt een redactionele bewerking van het nieuws plaats;
3. het nieuws wordt gepubliceerd en ontvangen door het publiek.

In deze drie fasen passeert het nieuws vier filters, zie figuur 2.

Figuur twee maakt duidelijk dat op verschillende niveau's een selectie plaatsvindt, waarbij bepaald wordt welk nieuws gepubliceerd en openbaar gemaakt word. Deze filters kunnen de oorspronkelijke informatie vertekenen, dit geldt voor binnenlands nieuws waar de bronnen geografisch gezien dichtbij zijn, maar zeker voor buitenlands nieuws. De selectieprocedure van buitenlands nieuws is langer, waardoor er dus nog meer vertekening plaats kan vinden (Van Ginneken, 1996, p.78). Deze vertekening wordt veroorzaakt door verschillende politieke en commerciële factoren. De nieuwswaarde van een bericht speelt een belangrijke rol bij de keuze in het selectieproces. Twee factoren zijn bij het bepalen van de nieuwswaarde van belang: actualiteit en de betekenis van de gebeurtenis (Servaes, 1992, p. 32). De gebeurtenis moet recentelijk hebben plaatsgevonden in temporele, maar ook in geografische of psychologische nabijheid. Hoe sneller en hoe dichterbij (in alle opzichten), des te beter. De lezer van buitenlands nieuws kan zich beter identificeren met bijvoorbeeld Frankrijk, omdat hij er bijvoorbeeld met vakantie wel eens is geweest. Identificatie met Arabische culturen is lastig, weinig mensen zijn er geweest, het beeld dat we van die landen hebben is hoofdzakelijk gebaseerd op de media.

Figuur 2: De vier filters in het nieuwsproductieproces

Bron: Servaes, *De Nieuwsmarkt*, 1992

Luyendijk (2006) beschrijft een vijftal filters in het productieproces van buitenlands nieuws. Deze vijf filters zijn gebaseerd op zijn ervaring als buitenlandcorrespondent in het Midden-Oosten. In een dictatuur (wat de meeste streken in het Midden-Oosten zijn) is slechts een minuscuul deel van de werkelijkheid controleerbaar, de rest blijft hangen in filters. De eerste filter is *angst*, waardoor correspondenten vrijwel niets te weten komen. De tweede filter is *geen feitencontrole*, nieuwsfeiten kunnen niet gecontroleerd worden en cijfers en statistieken zijn vaak niet beschikbaar. De *kwetsbaarheid van bronnen* is een derde filter. De ervaring van Luyendijk in een dictatuur is dat bronnen in het geheim durven te spreken, maar niet openbaar. De vierde filter is dat *het onderwerp geen nieuws is*. Ondanks alle gecontroleerde feiten, kan een onderwerp door de buitenlandredactie worden afgestoten omdat het geen nieuws is. De laatste filter zijn *de afnemers van nieuws*. Uiteindelijk gaat alles om oplagecijfers. Deze vier filters zijn gebaseerd op het productieproces van buitenlands nieuws in een dictatuur.

2.6 Het selectieproces in buitenlands nieuws

Uit het aangeleverde nieuws moet een selectie gemaakt worden. Maar op basis waarvan wordt bepaald welk nieuwsfeit de pers wel haalt en welk niet? Bij de nieuwsselectie zijn volgens Servaes drie elementen van belang (Servaes, 1992, p. 61):

- rol van de gatekeepers (de term gatekeeping komt verderop aan bod);
- de communicatieverbindingen; buitenlandcorrespondenten hebben niet altijd de mogelijkheid om het nieuws op tijd door te mailen, te faxen of te monteren. In sommige landen zijn de communicatieverbinding slecht, dit speelt een rol in het halen van de deadline.
- de ideologische, politieke en economische belangen die nieuwsagentschappen te verdedigen hebben.

Buitenlands nieuws wordt aan ons gepresenteerd als een opeenvolging van geïsoleerde gebeurtenissen. Hoewel de media geïsoleerde buitenlandse gebeurtenissen lijken te verslaan, doen ze dit nooit in een vacuüm. Maar dit blijft meestal buiten beschouwing. Er zijn altijd duizend draden die de gebeurtenis met andere gebeurtenissen verbinden. Media signaleren niet alleen zaken, zij elimineren ook veel. Op die manier dragen zij bij tot de productie en reproductie van onze zin voor (en gebrek aan) historische continuïteit of discontinuïteit (Van Ginneken, 2002, 114). Als gebeurtenissen zich voor het eerst voordoen, vooral bij onverwacht buitenlands nieuws, is hun werkelijke historische betekenis vaak niet duidelijk. Het proces van ‘prime definition’ speelt hierbij een belangrijke rol.

2.6.1 Prime definition

Een ‘prime definition’ is de eerste en/of meest invloedrijke vroege probleemdefinitie van een gebeurtenis. Dit mechanisme werkt op twee manieren door in de internationale berichtgeving. 1) Enerzijds is nieuwsgaring een ‘stopwatch-cultuur,’ het legt belangrijke gebeurtenissen kort in tijd vast en 2) alleen de allergrootste persbureau’s en nieuwsorganisaties hebben de netwerken en de middelen om dit te kunnen doen. Dat geldt vooral voor gebeurtenissen die plaatsvinden in de ‘wereldperiferie,’ en ver van de internationale centra. Het gevolg hiervan is dat de enkele grote persbureau’s in de wereld vrijwel een volledig monopolie hebben op de ‘prime definitions’ van onverwachte gebeurtenissen in het nieuws van de wereld. Zelfs als zij geen eigen mensen ter plaatse hebben, zijn de grote internationale persbureau’s de eersten die de rest van de wereld informeren. In de praktijk komt dit tot uiting in het feit dat de Nederlandse buitenlandredacties

hun correspondenten opbellen wanneer er in hun omgeving iets gebeurt, vervolgens faxt of mailt de redactie de persberichten door naar de buitenlandcorrespondent en de buitenlandcorrespondent beschrijft de gebeurtenis in eigen woorden met eventueel eigen toegevoegde informatie. Het komt er volgens Luyendijk op neer dat het voor de dagbladen het belangrijkste is om ter plekke een buitenlandcorrespondent te hebben.

2.6.2 Nieuwsritme

Er zijn ook andere mechanismen met betrekking tot de constructie van een tijds- en geschiedperspectief die een rol spelen bij buitenlandse nieuwsverslaggeving. Sommige gebeurtenissen worden overgerapporteerd of ondergerapporteerd. De planning van nieuws vraagt voortdurende aandacht voor de cycli van nieuws; de cycli van de productie van het nieuws door de belangrijkste bronnen, en de cycli van de productie van het nieuws door de belangrijkste publieken. Nieuwswaardige gebeurtenissen worden niet overal in gelijke mate geproduceerd op elk moment van de dag. Over het algemeen domineren de nieuwsritmes van de grote westerse landen de wereldnieuwsagenda en de wereldopinieforming. De nieuwsritmes van niet-westerse landen verlopen vaak niet synchroon.

Galtung & Ruge (Tumber, 1999) hebben zich specifiek gericht op internationaal nieuws. Zij geven dertien factoren die van invloed zijn op het wel of niet worden van nieuws. Zij zijn van mening dat nieuws een andere wereld presenteert dan de echte werkelijkheid, omdat de hele nieuwsselectie gebeurt vanuit een perspectief van betrokken personen en instanties.

De eerste acht factoren hebben een universeel karakter, de laatste vijf zijn cultuurgebonden en vooral van toepassing op de Westerse berichtgeving:

- *Frequentie*: De snelheid van een gebeurtenis houdt verband met de snelheid van het medium. Ook de verschijningsfrequentie van het betreffende medium is hierbij van belang. Een gevolg hiervan is dat nieuwsberichten over langdurige gebeurtenissen minder kans maken het nieuws te halen, dan nieuws over incidenten.
- *Drempelwaarde*: hoe meer omvangrijk en sensationeel de gebeurtenis, des te groter de kans is op selectie en publicatie.
- *Ondubbelzinnigheid*: het nieuwsfeit moet duidelijk, helder en slechts voor één uitleg vatbaar zijn. Gebeurtenissen die duidelijk te interpreteren zijn, worden eerder gekozen dan minder duidelijke nieuwsfeiten.

- *Betekenis*: hoe meer voorkennis en culturele verwantschap er met het onderwerp is (mate van ethnocentrisme), hoe eerder iets nieuws wordt.
- *Harmonie*: de gebeurtenis wordt sneller als nieuws opgepikt naarmate de gebeurtenis meer overeenstemt met een verwachtingspatroon. Het verwachtingspatroon bestaat uit twee aspecten: de verwachting, dat iets zal plaatsvinden en de hoop dat een gebeurtenis plaatsvindt.
- *Uitzonderlijkheid*: wat eenmaal gekozen is in overeenstemming met de factoren 'betekenis' en 'harmonie', moet wel onverwacht en zeldzaam zijn.
- *Continuïteit*: als gebeurtenissen het nieuws hebben gehaald, zal het onderwerp enige tijd in het nieuws blijven.
- *Compositie*: media presenteren het nieuws in een bepaalde samenstelling, bijvoorbeeld een vaste verhouding tussen binnenlands en buitenlandse nieuws, een afwisseling tussen 'zware' en 'lichte' onderwerpen. Bij een eenzijdig nieuwsaanbod komen daardoor zaken in het nieuws die de krant anders nooit gehaald zouden hebben.
- *Elitelanden*: gebeurtenissen in zogenaamde elitelanden zijn sneller nieuws.
- *Elitepersonen*: ook activiteiten van elitepersonen kunnen gevolgen hebben voor grote groepen mensen en vormen daardoor eerder nieuws dan gebeurtenissen over gewone mensen.
- *Personificatie*: nieuws dat terug te voeren is tot personen heeft meer kans vermeld te worden dan gebeurtenissen over instanties, zaken en processen. Veel berichten over internationale topconferenties besteden bijvoorbeeld aandacht aan de wijze waarop staatslieden zich vermaken op comfortabele buitenverblijven.
- *Nabijheid*: de nabijheid van het onderwerp speelt een grote rol. Over een onderwerp nabij kan de lezer zich meer inleven, dan over een onderwerp aan de andere kant van de wereld waar hij niets meer te maken heeft.
- *Negativiteit*: gebeurtenissen met negatieve aspecten komen eerder in het nieuws dan gebeurtenissen met positieve aspecten.

Hoe vaker de nieuwsgebeurtenis aan bovenstaande kenmerken voldoet, des te meer kans op selectie, uitzending of publicatie (Servaes, 1992, p. 34). De factor die ontbreekt in het rijtje van Galtung & Ruge is misschien wel de belangrijkste: nieuwsselectie is en blijft mensenwerk. Tevens gingen zij in op de onderlinge samenhang van de factoren, waarbij drie subfactoren geformuleerd zijn (Van Ginneken, 2002, 34):

- Hoe meer gebeurtenissen voldoen aan de genoemde criteria, hoe waarschijnlijker het is dat zij als nieuws worden aangemerkt (selectie);

- Als een nieuwsbericht eenmaal is geselecteerd, dan wordt datgene wat volgens de factoren nieuwswaardig maakt geaccentueerd (vertekening);
- De processen van selectie en vertekening zullen plaatsvinden bij alle stappen in de keten van de gebeurtenis zelf tot aan de lezer (herhaling).

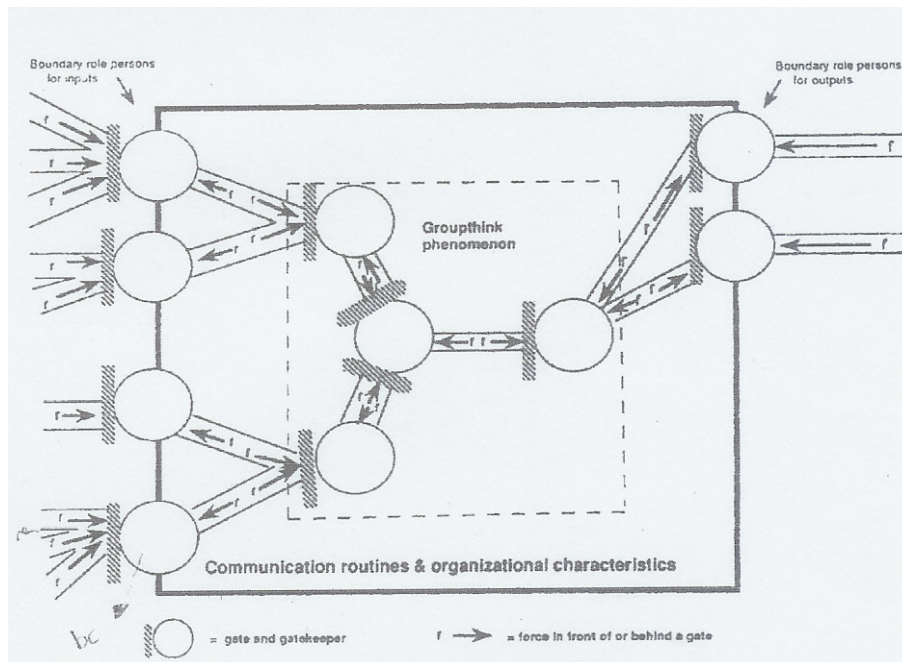
Galtung & Ruge kwamen tot de conclusie dat al deze mechanismen gezamenlijk leiden tot grote onevenwichtigheden, in het bijzonder in de berichtgeving over de Derde Wereld.

In volgend hoofdstuk meer over de ongelijke nieuwsstromen in de wereld.

2.6.3 Gatekeeping

Servaes geeft aan dat de rol van de gatekeepers van belang is in het selectieproces van nieuws. *‘De persoon of sociale groep die in het communicatieproces een centrale en strategische plaats inneemt als controleur en selecteerder van de communicatieboodschappen wordt aangeduid als gatekeeper’* (Servaes, 1996, p. 62). Ook David Manning White (Tumber, 1999, p. 66). bespreekt het fenomeen ‘gatekeeper.’ De gatekeeper bepaalt welk nieuws wel ‘binnenkomt’ en welk nieuws niet. De gatekeeper selecteert de informatie. Pamela Shoemaker definieert ‘gatekeeping’ als het *‘totale proces van informatiemanagement’* (Tumber, 1999, p. 73). Zij richt zich op de psychologische kant van de bedrijfsprocessen, op de routines van de organisatie waar de gatekeeper werkt en op de dagelijkse routine die een rol speelt bij het selectieproces. Vijf verschillende selectieniveaus zijn te onderscheiden: het eerste niveau is het *individuele niveau* van de gatekeeper. Het tweede niveau is *routine* binnen de nieuwsorganisatie. Het derde niveau omvat invloeden vanuit de *organisatie* waarin de gatekeeper werkt. Het vierde niveau is het *institutionele niveau* van de nieuwsorganisatie. Het laatste niveau omvat het *sociale systeem* waar de nieuwsorganisatie onderdeel van uitmaakt. Figuur 3 geeft het proces van gatekeeping weer binnen een nieuwsorganisatie.

Figuur 3: Gatekeepingmodel in een organisatie volgens Shoemaker

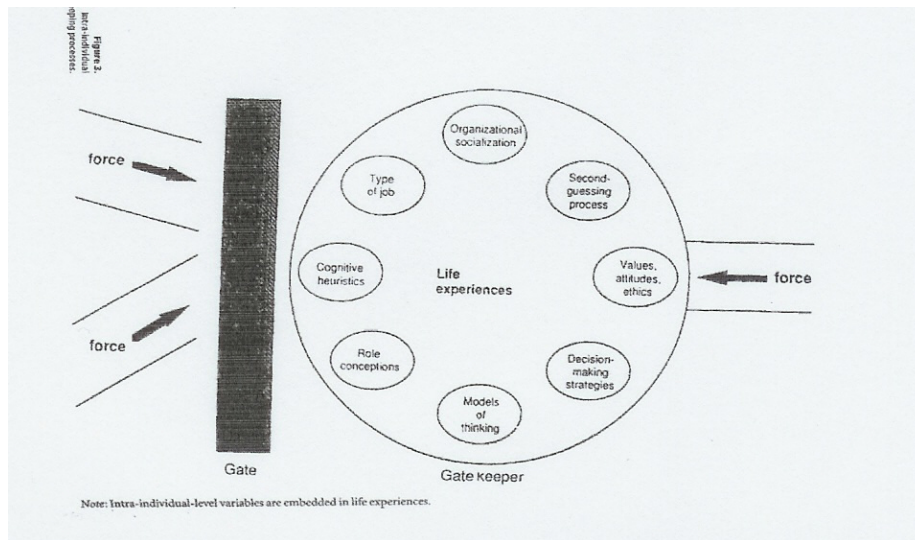

Bron: Tumber, *News. A Reader*, 1999, 75.

De krachten (forces) aan de linkerkant van het model worden gevormd door de bronnen van journalisten en correspondenten. De eerste gatekeeper binnen een nieuwsorganisatie is de journalist of de redacteur. De tweede gatekeeper binnen de nieuwsorganisatie is de chef van de redactie. De derde gatekeeper is de hoofdredacteur, die uiteindelijk bepaalt welke artikelen worden geplaatst in de krant. De hoofdredacteur heeft ook weer invloed op de chef van de redactie, welke weer invloed heeft op de correspondenten en de redacteurs. Kortom, dit proces is gebaseerd op een wisselwerking tussen alle betrokkenen in het nieuwsproces.

Het derde figuur geeft het individuele model van de correspondent/redacteur weer. In dit individuele niveau worden meerdere factoren (krachten) meegenomen. Persoonlijke kenmerken, ervaringen, normen en waarden, eigenschappen, opvattingen en het socialisatieproces van de correspondent zijn belangrijke factoren die meespelen in het selectieproces van nieuws. De gatekeeper selecteert niet voornamelijk de nieuwsberichten, maar reduceert het nieuwsaanbod (Van Ginneken, 1996, p. 71).

Figuur 4: Het intra-individuele niveau binnen het gatekeepingmodel volgens Shoemaker

Bron: Tumber, News. A Reader, 1999, 76.

De nieuwswaarde van een bericht is dus van belang in het selectieproces. Het selectieproces bestaat uit meerdere filters waarin keuzes worden gemaakt. Bij verschillende redacties van kranten kan dit selectieproces enigszins verschillen in aantal fasen en aantal filters. De gatekeepers maken de selecties in het selectieproces.

In dit onderzoek wordt gekeken naar de mate van internationale berichtgeving en niet naar de gevolgen van internationale berichtgeving. Echter agendasetting en framing zijn tevens onderdeel van het selectieproces van de internationale berichtgeving en de theorie hierover mag om deze reden niet achterwege gelaten worden.

2.6.4 Agendasetting

De theorie van de *agendasetting* geeft aan dat de media kunnen bepalen waar mensen over praten. Het geeft de relatie weer tussen wat er in de media verschijnt en de gespreksonderwerpen van het publiek.

Olsthoorn onderscheidt drie soorten agenda's (Olsthoorn, 1996, p.34):

- intrapersonlijke agenda: over onderwerpen die voor een individu van belang zijn
- interpersoonlijke agenda: over onderwerpen waarover men met anderen praat
- gemeenschapsagenda: over onderwerpen die volgens een individu voor de gemeenschap waarvan hij deel uitmaakt van belang zijn.

De pers is aanzienlijk meer dan een leverancier van informatie en opinies. Ze slaagt er wellicht niet altijd in om de mensen te vertellen wat ze moeten denken, maar ze slaagt er verbazingwekkend goed in waarover ze moeten nadenken (Van Ginneken, 1996, p.78).

2.6.5 Priming

Een uitbreiding op het begrip *agendasetting* is *priming*. Met priming wordt niet zozeer bedoeld dat de media een onderwerp al of niet op de publieke agenda zetten, maar dat de media de beoordelingsmaatstaven van het publiek bepalen. Priming is een proces waarbij de media de nadruk op bepaalde aspecten van het onderwerp leggen en zo de beoordelingsmaatstaven van het publiek kunnen beïnvloeden (Olsthoorn, 1996, p. 175). Bij priming wordt verondersteld dat het publiek niet eerst een uitgebreide analyse van alle beschikbare informatie over het onderwerp of de persoon maken, wanneer zij een oordeel moeten vellen.

Het publiek komt tot een waardeoordeel over iets of iemand op basis van de meest toegankelijke informatie, en de media spelen hierin een grote rol. De hoeveelheid kennis waarover het publiek beschikt is van belang bij priming. Hoe meer kennis, hoe minder de invloed van de media men zal ondergaan. Agendasetting zorgt waarover mensen denken, priming heeft invloed op de wijze waarop men over iets denkt.

2.7 Bronnen van buitenlands nieuws

Internationale persbureau's zijn de grootste bron van buitenlands nieuws. Daarnaast zijn de buitenlandcorrespondenten een belangrijke aanvullende bron. De correspondent heeft ook weer zijn vaste contacten en bronnen om feiten te verifiëren, zodat de gebeurtenis gecontroleerd kan worden. Walter Gieber geeft in zijn artikel aandacht aan de journalist en hun bronnen. Volgens hem is *'news what newspapermen make it'* (Tumber 1999, p. 218). Nieuws moet gericht zijn op de wensen en behoeften van het publiek. Volgens Gieber weten veel bronnen weinig van de relatie tussen pers en publiek. Het gaat de bron (persoon/bedrijf achter de bron) vaak om wat hij naar buiten wil brengen en dit is niet altijd gericht op de behoeften van het publiek. Leon Sigal heeft als een van de eerste personen een gedetailleerde empirische studie gedaan naar de relatie tussen journalist en bron. Volgens Siegel is nieuws *'the outcome of the relationship between the newsman en their sources'* (Tumber, 1999, p. 224). De journalist is in grote mate afhankelijk van autoriteiten. Kranten geven voornamelijk nieuws afkomstig van de officiële bronnen. Herbert Gans geeft in zijn artikel vier factoren die van belang zijn in de relatie tussen de journalist en de

bron: 1) Motieven, 2) Macht, 3) Aanbod van geschikte informatie en 4) Nabijheid van de bron voor de journalist. In theorie kunnen bronnen overal vandaan komen, in de praktijk blijkt dat de journalist meestal vaste officiële bronnen gebruikt (Tumber, 1999, p. 235). Stuart Hall geeft in zijn artikel aan dat bepaalde sociale groepen binnen een samenleving profiteren van een bepaalde status, door macht en kennis (Tumber, 1999, p. 249). Hij maakt een onderscheid tussen *'primary and secondary definers of social events.'* Richard Ericson laat zien dat autoriteiten die als bron dienen, in staat zijn om het nieuws en de informatiestroom te reguleren (Tumber, 1999, p. 280). Hij geeft de belangrijkheid van het gebruik van officiële bronnen aan, en het vaak negeren van niet-officiële bronnen. Ook Van Ginneken meldt dat officiële bronnen in het nieuws oververtegenwoordigd zijn. Autoriteit, credibiliteit maar ook beschikbaarheid zijn belangrijke factoren bij bronnen van nieuws: *'Het is belangrijk aan te tekenen dat routinematige invloed van criteria als autoriteit, credibiliteit en beschikbaarheid tot een ernstige vertekening leidt, omdat ze vooral beoordeeld worden vanuit het perspectief van westerse situaties, publieken en redacteuren, krijgen (pro) westerse bronnen vaak voorrang. Omdat ook de 'limits of acceptable discourse' vanuit westers perspectief worden beoordeeld, worden niet- en anti-westerse bronnen gemarginaliseerd: hun redeneringen worden veelal sterk gefragmenteerd en als incoherent en illegitiem weergegeven'* (Van Ginneken, 1996, p. 83). Gans versterkt dit standpunt. Hij geeft aan dat een groot deel van het wereldnieuws het resultaat is van de bevoorrechte toegang van elitebronnen tot elitemedia, en de bevoorrechte toegang van elitemedia tot elitebronnen (Van Ginneken, 1996, p. 83).

2.8 Conclusie: wat maakt buitenlands nieuws zo bijzonder?

De conclusie tot nu toe luidt dat internationaal nieuws een constructie van de werkelijkheid is. De verschillende fasen in het internationale nieuwsproces zijn in kaart gebracht, waaruit af te leiden is dat het productieproces meerdere keuzemomenten bevat. Dit keuzeprocess begint bij het internationale persbureau, de buitenlandredactie, de buitenlandcorrespondent en eindigt bij de eindredacteur van de buitenlandredactie en de hoofdredacteur. In het grote aanbod van nieuws moet een selectie gemaakt worden. Dit selectieproces wordt beïnvloed door belangrijke factoren zoals bedrijfsvisie en werkwijze, de cultuur en de samenleving. Veel nieuwsberichten worden als gevolg van gemaakte keuzes door redacties niet gepubliceerd. De redacties werken vanuit de gedachte *welk nieuws is voor wie geschikt? Wat moet het publiek volgens ons wel weten en wat niet?* Nieuws is daarom een constructie van de werkelijkheid, er wordt in al het nieuwsaanbod

van de hele wereld door verschillende redacties en dus nieuwsorganisaties een selectie gemaakt welk nieuws van belang is voor de ‘eigen’ cultuur en samenleving.

Voor een buitenlandcorrespondent is dit niet altijd eenvoudig. De correspondent kan onderwerpen uitdiepen of andere onderwerpen belichten, maar uiteindelijk beslist de buitenlandredactie. Identificatie (het bekende) speelt bij buitenlands nieuws een grote rol. Met landen waar wij op vakantie zijn geweest, of waar een oma vandaan komt, kunnen wij ons identificeren. Met andere landen in de wereld, zoals de Arabische wereld, is het moeilijk een voorstelling te maken. Ons beeld over de Arabische wereld wordt gevormd door de media. Buitenlands nieuws wordt gezien als de werkelijkheid. Buitenlands nieuws gaat vaak over politiek, economie en aanslagen. Luyendijk mist de emotie in het buitenland nieuws. *‘Buitenlands nieuws gaat over aanslagen, moorden en statistieken. Maar ik mis de beelden van kleine kinderen die wegkruipen in een hoekje en hysterisch hun ouders slaan en schoppen omdat ze helemaal in de war zijn. Hoe tijdens bombardementen uit de luidsprekers van de moskee Koranverzen klinken, om mensen door hun doodsangsten heen te helpen. Dat zie ik nooit, ook niet bij Al-Jazeera’* (Luyendijk, 2006, 212). Dit geeft wederom aan dat buitenlands nieuws een constructie is van de werkelijkheid. En hier speelt een tweede paradox op: door buitenlands nieuws zien we veel van de wereld, maar we zien veel meer niet. We zien alleen wat de nieuwsmakers laten zien.

Maar dan hebben we nog geen antwoord op de vraag *Wat maakt buitenlands nieuws zo bijzonder?* De grote rol van de internationale persbureau’s is bijzonder in het productieproces van buitenlands nieuws. Zonder de internationale persbureau’s zou er geen buitenlands nieuws bestaan. De buitenlandcorrespondent kan ook zorgen voor artikelen, maar niet de hoeveelheid waar persbureau’s voor zorgen. Niet de buitenlandredacties overzien het nieuws in de wereld, maar de internationale persbureau’s. Het persbureau maakt een selectie in haar artikelen, het persbureau bepaalt dus welk nieuws de wereld te zien krijgt. Vervolgens maken de buitenlandredacties een keuze in het aanbod van de persbureau’s: een selectie uit de selectie van de persbureau’s. De factor tijd speelt een grote rol in het productieproces van buitenlands nieuws. Dit is dan ook de reden dat er veelvuldig gebruik wordt gemaakt van internationale persbureau’s en ook directe concurrent dagbladen als bron. Buitenlands nieuws lijkt allemaal op elkaar, omdat de redacties gebruik maken van informatie van dezelfde bron: de internationale persbureau’s. Het volgende hoofdstuk bespreekt de ontwikkelingen in buitenlands nieuws.

HOOFDSTUK 3 **Ontwikkelingen en eerder onderzoek in buitenlands nieuws**

In dit hoofdstuk staan de ontwikkelingen en eerdere onderzoeken in buitenlands nieuws centraal. Ten eerste worden de ontwikkelingen in het medialandschap beschreven, welke grote gevolgen hebben gehad op de internationale berichtgeving. De tweede paragraaf bevat een eerder onderzoek naar de buitenlandcorrespondent. De derde paragraaf wordt het UNESCO rapport *'Many voices, one world'* over de New World Information Order uit 1978 aangehaald.

3.1 Ontwikkelingen in de media

In de jaren negentig werd de term 'globalisering' algemeen gebruik. De term heeft betrekking op veranderingen in internationale relaties. Technische ontwikkelingen en de opkomst van nieuwe media zijn twee ontwikkelingen, die nieuwe mogelijkheden bieden op het gebied van mondiale communicatie. Iedereen kan 'chatten' met iemand aan de andere kant van de wereld. In de jaren negentig groeiden mediabedrijven uit tot multinationals, waarbij grenzen niet meer bestonden. Marshall McLuhan sprak al in de jaren zestig van een *'global village'* (De Boer, 1999, p. 83). Geografische afstanden worden steeds makkelijker overbrugd, de wereld is een dorp geworden. Technologische ontwikkelingen hebben invloed gehad op het productieproces en de berichtgeving van internationaal nieuws. Kempers en Wieten verwoorden deze technologische ontwikkelingen als volgt: *'De dwang tot technologische vernieuwing, schaalvergroting en rationalisatie van de onderneming leidt tot toenemende automatisering van het journalistieke arbeidsproces en tot bureaucrativering van de arbeidsverhoudingen'* (Deuze, 2004, 132).

De onderzoekers Pleijter, Tebbe en Hermans hebben de tendens van technologische vernieuwingen in 2002 als volgt omschreven: *'Internet heeft de Nederlandse journalistiek in een tijdsbestek van circa vijf jaar zo goed als volledig veroverd. Nederlandse journalisten tonen zich kritisch over de consequenties van Internet voor de kwaliteit van de journalistiek. De voordelen die Internet biedt voor het journalistieke werk hebben in hun optiek niet automatisch een betere journalist tot gevolg'* (Deuze, 2004, 133). De ontwikkeling van informatisering en digitalisering

heeft ook grote invloed gehad op het publiek. Veel internationaal nieuws was in de jaren negentig de tendens, waardoor de lezer veel buitenlandnieuws voorgeschoteld kreeg (Van Ginneken, 1996, 147). De tendens nu is dat de aandacht voor internationaal het laatste jaren is afgenomen. Men heeft meer interesse in regionaal en lokaal nieuws, dan in internationaal nieuws.

Vanaf de jaren zeventig hebben diverse ontwikkelingen gezorgd voor een verandering in het informatieaanbod. Aan het begin van de nieuwe eeuw is de maatschappij gericht op informatisering. Mediasocioloog Hamelink (Wijk, 2000, 159) geeft zes belangrijke politieke en economische trends in het informatieaanbod: 1) Industrialisering, 2) Oligopolisering en concentratie, 3) Privatisering, 4) Commercialisering, 5) Professionalisering en 6) Digitalisering

Industrialisering

De productie en distributie van informatie en informatietechniek zijn zeer omvangrijke industriële activiteiten geworden. Er gaan miljarden om in de media-industrie en dit aandeel blijft maar stijgen.

Oligopolisering en concentratie

De economische macht komt in steeds minder handen terecht. Multinationale mediabedrijven fuseren om de macht in handen te houden. Bij de Nederlandse dagbladen zien we dit terug in bijvoorbeeld de overname van het NRC Handelsblad en het Algemeen Dagblad door de PCM, waardoor het merendeel van de landelijke dagbladen onder dezelfde eigenaar valt. Hamelink (Wijk, 2000, 160) verwoordt deze tendens als volgt: *“Meer dan driekwart van alle internationale informatie wordt geproduceerd en verspreid door zes transnationale bedrijven, die onderling zijn vervlochten. Dit transnationale, informatie-industriële complex kent geen vrije markt of open concurrentie; het is ‘big business’, waaraan slechts de allergrootsten kunnen deelnemen.”*

Privatisering

Het proces waarbij particuliere eigenaren steeds meer te zeggen krijgen over voormalig staats eigendom speelt ook een rol. Voorbeelden hiervan zijn de Nederlandse Spoorwegen of de PTT. De reden achter privatisering is dat hierbij monopolieposities worden opgeheven ten behoeve van meer concurrentie op de markt.

Commercialisering

Commercie speelt een rol in alle mediatypen. De gevolgen van de huidige commercialisering van traditionele en nieuwe massamedia zijn behoorlijk groot, bijvoorbeeld waar het gaat om het verminderen van de openbaarheid en de toegankelijkheid van de media voor de gebruikers.

Professionalisering

Nieuwsorganisaties hebben zich sterk geprofessionaliseerd. Kleine nieuwsbedrijven zijn uitgegroeid tot multinationals met veel invloed. De journalist van vandaag heeft een journalistieke opleiding genoten en sluit zich aan bij een beroepsvereniging (in Nederland de NVJ). Nieuwsbedrijven zijn hiërarchisch gereorganiseerd en zijn grote redactionele bedrijven met veel kennis en macht.

Digitalisering

De omloop van nieuws is zeer versneld door de opkomst van het Internet. Het nieuws staat de volgende dag in de krant, maar staat vrijwel direct op het Internet. De nieuwssnelheid is de grootste concurrentiefactor voor de dagbladen. Het dagblad brengt meer informatie door achtergrondartikelen, het nieuws via het Internet is kort en bondig. Ook is de Internetgeneratie bij deze trend van belang. Het is bekend dat de dagbladen het moeilijk hebben, zij hebben minder abonnees. De jeugd leest minder de krant, zij zoeken het nieuws snel op via het Internet en zijn op de hoogte van de laatste nieuwsfeiten.

Zoals eerder vermeld hebben deze ontwikkelingen invloed gehad op buitenlands nieuws. Aan de ene kant is er wereldwijd meer informatie beschikbaar, aan de andere kant stoten wij ons hiervoor af. Men wil niet alles over de hele wereld weten, alleen nieuws over gebeurtenissen waarmee men in het dagelijks leven geconfronteerd wordt zijn belangrijk. Maar hoe zit het met het aantal buitenlandcorrespondenten? Welke verschuivingen hebben plaats gevonden in het aantal buitenlandcorrespondenten?

3.2 De buitenlandcorrespondent

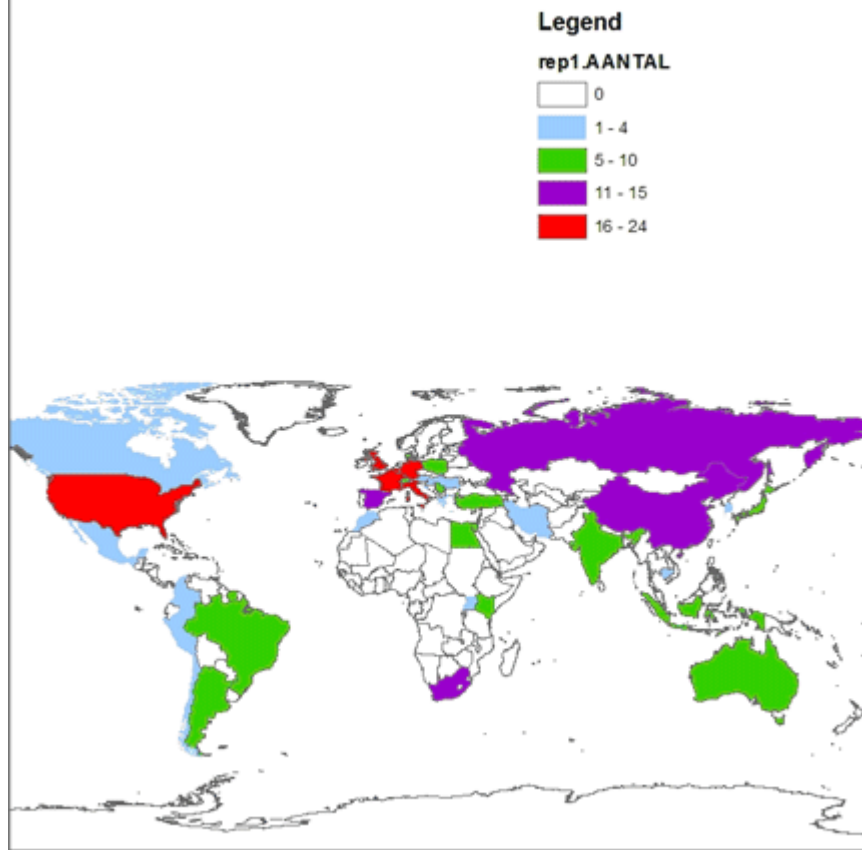
In 1989 en in 1995 heeft Vasterman onderzoek gedaan naar de Nederlandse buitenlandcorrespondent.² Waar zitten de Nederlandse buitenlandcorrespondenten? Is de spreiding over de wereld de afgelopen jaren veranderd?

Het aantal correspondenten is sinds 1995 met 6% afgenomen naar 241 (alle media). Maar het aantal correspondentschappen daalde met 43%. Dit is te verklaren door fusies en samenwerkingen. De 241 Nederlandse verslaggevers zitten in 46 verschillende landen, op een totaal van 191 door de VN erkende landen. Op figuur 5 is de scheve verdeling te zien. Deze scheve verdeling is overigens logisch te verklaren: het meeste buitenlandse nieuws komt van

² De onderzoeksjaren van Vasterman komen niet overeen met de onderzoeksjaren van dit onderzoek.

onze buurlanden en de Verenigde Staten. De spreiding van correspondentenschappen ziet er als volgt uit:

Figuur 5: Spreiding van correspondentenschappen per land

Bron: *De Nieuwe Reporter*, 5 juli 2006.

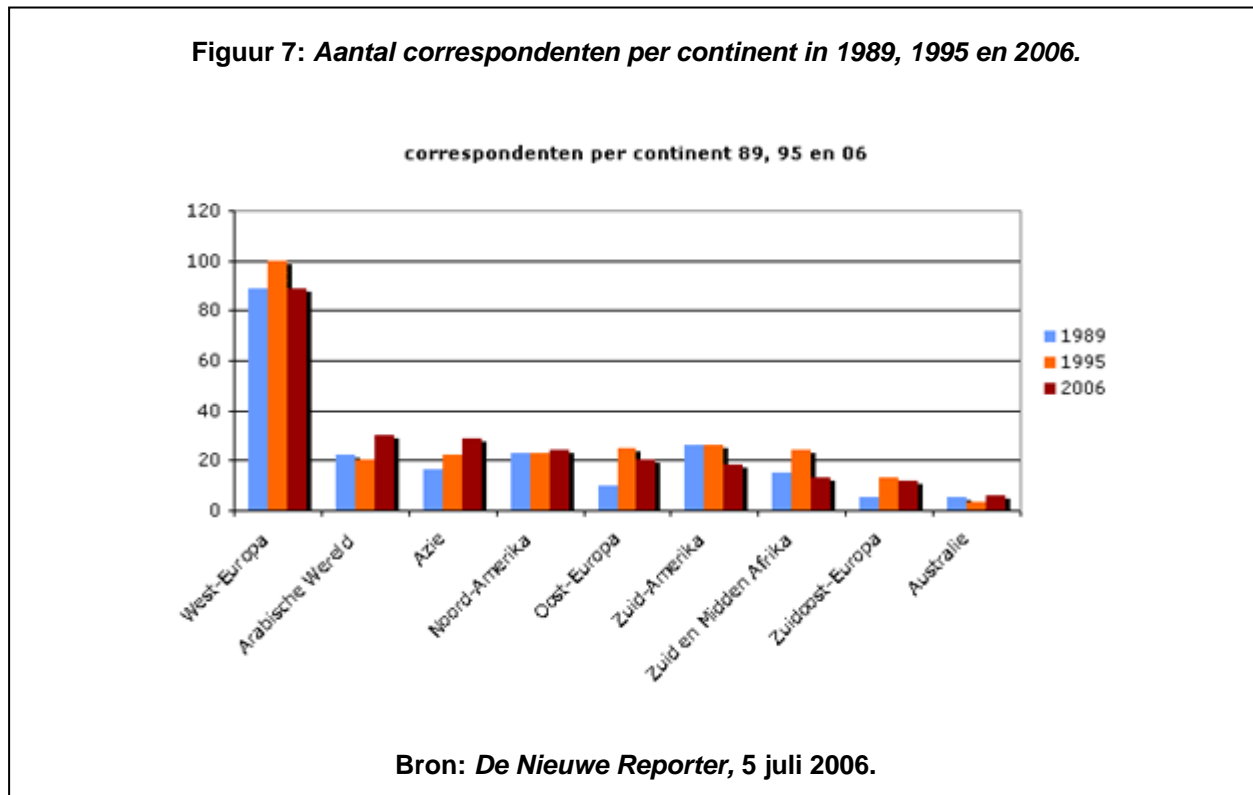
Figuur 6: Aantal correspondenten per continent

Tabel I

correspondenten per continent	1989	1995	Verschil 1995 2006 met 2006	
West-Europa	89	100	89	-11%
Arabische Wereld	22	20	30	50%
Azie	16	22	29	32%
Noord-Amerika	23	23	24	4%
Oost-Europa	10	25	20	-20%
Zuid-Amerika	26	26	18	-31%
Zuid en Midden Afrika	15	24	13	-46%
Zuidoost-Europa	5	13	12	-8%
Australie	5	3	6	100%
Grand Total	211	256	241	-6%

Bron: *De Nieuwe Reporter*, 5 juli 2006.

De meeste correspondenten zitten, net als in 1995, in West-Europa. Toch is er in 2006 veel veranderd ten opzichte van 1995. Er zijn 50% meer correspondenten in de Arabische wereld gestationeerd, dat nu op de tweede plek staat. Azië stijgt van plaats zes naar plaats drie.

Opvallend is de stijging van het aantal correspondenten in de Arabische wereld en Azië en de daling van het aantal correspondenten in Oost-Europa, Zuid-Amerika en Zuid- en Midden Afrika. In de analyse van dit onderzoek wordt gekeken of de toename en afname van het aantal buitenlandcorrespondenten effect heeft gehad op de hoeveelheid buitenlands nieuws.

Ons buitenlands nieuws komt vanuit westers georiënteerde, rijke landen. De Verenigde Staten heeft de meeste Nederlandse correspondenten, België staat op de tweede plek. Het eerste niet-Westerse land is Rusland op de achtste plek.

Figuur 8: Landen in top tien van aantal Nederlandse correspondenten

Tabel II

correspondenten top tien landen

1 VS	22
2 België	19
3 Duitsland	16
4 Israël	13
5 Groot-Brittannië	13
6 Frankrijk	11
7 Italië	12
8 Rusland	11
9 China	9
10 Spanje	9
Totaal	135

Bron: De Nieuwe Reporter, juli 2006.

Tot nu ging het over Nederlandse correspondenten niet uitgesplitst naar medium. Als we kijken naar de onderzochte dagbladen van dit onderzoek, hebben zij het volgende aantal buitenlandcorrespondenten:

Tabel 9: Aantal buitenlandcorrespondenten per dagblad in 1989, 1995 en 2006

Dagblad	1989	1995	2006	Saldo 1995-2006
Volkskrant	14	16	16	0%
NRC	21	22	23	5%
Trouw	9	20	18	-10%
Algemeen Dagblad	11	15	13	-13%
De Telegraaf	12	15	19	27%
Totaal:	67	88	89	-

Bron: De Nieuwe Reporter, 5 juli 2006.

89 van de 135 buitenlandcorrespondenten werken voor de vijf grote Nederlandse landelijke dagbladen. De overige 45 buitenlandcorrespondenten werken voornamelijk voor de televisie en radio. Gezien de geringe afname van het totale aantal correspondenten in Nederland heeft de globalisering van het nieuws via het Internet niet voor een verlies van banen onder

correspondenten geleid. Het onderhouden van correspondenten is een grote kostenpost voor media en de klacht dat de aandacht voor buitenlands nieuws afneemt wordt al jaren gehoord (Van der Valk, 2006). Toch is het aantal correspondenten op peil gebleven, waaruit geconcludeerd kan worden dat de dagbladen het nog steeds belangrijk vinden om een correspondent ter plaatse te hebben. Gerard van den Broek, chef buitenland van de NOS, verwacht dat het aantal correspondenten de komende twee jaar wel degelijk zal afnemen: *'het gaat nergens goed bij de media en als er bezuinigd moet worden, dan sneuvelt het buitenlands nieuws als eerste'* (Van der Valk, 2006). Wel wordt vermeld dat het aantal correspondenten over tien jaar weer op hetzelfde niveau zit, omdat het met golven gaat. Correspondenten zijn duur en zitten daarom op de schopstoel, maar dit kan snel veranderen. *'Correspondenten bij dagbladen zullen een kleine terugloop hebben, maar uiteindelijk hoort de correspondent bij de krant'* (Van der Valk, 2006).

De spreiding onder buitenlandcorrespondenten heeft gevolgen voor buitenlands nieuws. Het ene werelddeel kan overbelicht worden, een ander werelddeel onderbelicht. Het klassieke verwijt aan de buitenlandcorrespondent van de krant is dat hij de Derde Wereld negeert. Vanaf de jaren zestig is de internationale nieuwsstroom onder de aandacht gebracht. Hierover in de volgende paragraaf meer.

3.3 The New World Information Order

'Tientallen jaren geleden, bestond de verwachting, dat de ontwikkeling van de moderne informatiemedia zou leiden tot een wereldomvattende uitwisseling van informatie, die internationaal een beter wederzijds begrip zou brengen en die een grotere kennis over elkaar zou verschaffen. De verwachte onderlinge uitwisseling bleef uit. In plaats daarvan was sprake van eenrichtingsverkeer van informatie van Noord naar Zuid (Bardoel, 1994, 82).

3.3.1 Kwesties in buitenlands nieuws

Rond de jaren zestig van de vorige eeuw kreeg de zogenaamde "free flow of information" sterke aandacht. De overweldigende dominantie van de Westerse media over de Derde Wereld stond hierbij voorop. Er werd kritiek geuit op de eenzijdige informatie door de dominante rol van de Westerse media. Door UNESCO werd in de jaren zeventig 'the new world information order' debat bediscussieerd. Dit debat pleit voor een gebalanceerde circulatie van nieuws en vraagt om een meer gelijke distributie van bronnen tussen de Westerse wereld en de Derde Wereld. In 1976 werd de MacBride commissie bestaande uit zestien personen, ingesteld onder leiding van

voorzitter Sean MacBride. Het doel van de commissie was: *'to study the current situation in the field of communication and identify problems which call for new action at the national level and a concerted, global approach at the international level* (Stevenson, 1984, 6). In het rapport *'Many voices, one world'* uit 1978 werd geconcludeerd dat de balans van internationale communicatie verbeterd moest worden, in het bijzonder de internationale informatiestroom in en rond de Derde Wereld. Binnen het thema *'the new information order'* staan twee onderwerpen ter discussie:

- **North and South debat:** debat over de niet gebalanceerde informatiestroom tussen de geïndustrialiseerde landen en niet-geïndustrialiseerde landen. De termen *'North-South'* duiden niet altijd op geografische ligging, maar is meer in psychologische zin bedoeld.
- **East and West flow:** de informatiestroom tussen de dominante en geïndustrialiseerde Westerse landen (Eerste Wereld) en de voormalige socialistische landen in Oost-Europa en de Sovjet-Unie (Tweede Wereld);

Het debat gaat grotendeels tussen de sterk geïndustrialiseerde landen (Eerste Wereld) en de Derde Wereldlanden. Amerika en Groot-Brittannië spelen samen de grootste rol aangezien zij samen voor het merendeel verantwoordelijk zijn voor het internationale nieuws en de internationale informatiestroom. De volgende drie aspecten zijn van belang in dit debat: 1) *'The imbalance of flow between East and West and between North and South;* 2) *The content of the flow in each direction and* 3) *And the control of the flow'* (Stevenson 1984, 7).

3.3.2 North and South debate

De vier grote persbureau's (UPI, AP, Reuters en AFP) bepalen voor tachtig procent de internationale nieuwsstroom. Hiervan is maar 20% berichtgeving over de landen van de Tweede Wereld en de Derde Wereld (Stevenson, 1984, 10). Stevenson beschrijft vijf aspecten binnen het North and South debate: *'World news is defined by the West and distorts or excludes authentic but non-Western values of the Third World (1). This cultural filter excludes much of the world, especially that part not of immediate interest to the West (2). What little information from the Third World does get into the world news system emphasizes fragile aspects of the Third World (3). Distorted, negative treatment of the Third World in the Western media is transferred to the Third World itself because of the latter's dependence on the Western news agencies (4) and developing news is lacking' (5).* Mustapha Masmoudi, voormalige minister van Informatie in Tunesie verwoordt deze tendens als volgt: *'Information is distorted by reference to moral, cultural*

or political values peculiar to certain states, in defiance of the values and concerns of other nations. The criteria governing selection are consciously or unconsciously based on the political and economic interests of the transnational system and of the countries in which this system is established' (Stevenson, 1984). De informatiestroom tussen 'East and West' is klein in beide richtingen. Binnen deze richtingen is de informatiestroom van 'East to West' nog kleiner dan van 'West to East.' Stevenson heeft dus geconcludeerd dat de informatiestroom van nieuws dominant is van 'North to South' en van de geïndustrialiseerde landen in het Westen naar de landen in opkomst.

3.3.3 Internationale nieuwsstromen

De vier grote Westerse internationale persbureau's AP, UPI, Reuters en AFP hebben het grootste aandeel in de internationale nieuwsberichtgeving. Bepalen zij hiermee daadwerkelijk de internationale nieuwsstroom? Zij bezitten een monopoliepositie in de internationale nieuwsmarkt en daarmee het onderwerp in het 'North and South' debat. Komen zij de wensen van de Derde Wereld tegemoet? En wordt een groot gedeelte hierdoor verkeerd gepresenteerd? Nieuws wordt geproduceerd door Euro-Amerikaanse media-organisaties. Zij hebben vooral Westerse mediamensen in dienst, die vooral gericht zijn op westerse mediapublieken. Niet-Westerse mediamensen en mediapublieken zijn slechtst van secundair belang (Van Ginneken, 20020, 74). Dit geldt in het bijzonder voor nieuws. Niet alleen komen de meeste belangrijke internationale 'news definers' uit de Verenigde Staten, uit Groot-Brittannië en uit Frankrijk, maar ook binnen deze landen zelf zijn bepaalde groepen oververtegenwoordigd in de journalistiek. Over de hele wereld genomen heeft het merendeel van de meest invloedrijke journalisten Engels of een andere Europese taal als moedertaal, en is burger van een Angelsaksisch of groot Westers land. Ook Stevenson heeft geconcludeerd dat nieuws over de hele wereld in de Westerse stijl geschreven wordt. De Westerse journalisten berichten aan de hand van Westerse normen waarden. In 1975 heeft UNESCO een 'directory of world communications' opgesteld, waarop negentig nationale persbureau's staan geregistreerd. Vijftig persbureau's hiervan zijn in handen van de overheid. Sinds de publicatie van deze lijst zijn er nationale persbureau's bijgekomen met steun en support van de UNESCO. Deze nationale persbureau's hebben invloed in de internationale nieuwsstroom, zij wisselen onderling berichten uit en bepalen welke berichtgeving naar buiten gaat. Deze nationale persbureau's zijn dus tevens een belangrijk element in de internationale nieuwsvoorziening.

3.3.4 Nieuws over de Derde Wereld in de Westerse landen

Eerdere studies naar internationale berichtgeving hebben uitgewezen dat de berichtgeving over de Derde Wereldlanden minimaal is en extra aandacht verdient. In 1954 concludeerde Cutlip (Stevenson, 1984, 159) dat in de nieuwsvoorziening van het AP in Amerika, maar vijf tot tien procent over buitenlands nieuws ging. Een aantal jaren later, in 1971, was de aandacht voor buitenlands nieuws gestegen naar 20% van het totale nieuwsaanbod. Hester concludeerde dit jaar al dat internationaal nieuws vooral gericht was op Europese landen en dat het nieuws over Derde Wereldlanden vooral gepaard ging met ‘slecht nieuws’ berichtgeving (Stevenson, 1984, 160). In 1977 concludeerde Ook Tatarian concludeerde in 1977 met zijn onderzoek dat de meeste berichtgeving over de Derde Wereld negatief van aard is, de Westerse wereld besteedt meer aandacht aan de Derde Wereld in tijden van crisis, confrontatie en ongelukken. Golding & Elliot beargumenteren in 1974 dat internationale berichtgeving over Derde Wereldlanden met name gaat over politieke en militaire crisissen (Stevenson, 1984, 165). In 1977 hebben Gerbner & Marvanyi een studie naar internationale berichtgeving gedaan in negen landen. Zij hebben geconcludeerd dat 16% van het totale nieuwsaanbod van *The New York Times* gewijd is aan internationaal nieuws. Ook het onderzoek internationale berichtgeving in negentien landen van Stevenson geeft aan dat de berichtgeving over de Derde Wereld vooral gericht is op negatief nieuws, het nieuws is gericht op conflicten en crisissen. Een mogelijke verklaring die hij hiervoor geeft is dat er in deze landen meer conflicten en crisissen zijn, dan in Westerse landen. Ook geeft hij aan dat de werkwijze van Westerse journalisten verankerd ligt in de cultuur.

3.4 Conclusie

Westerse journalisten en westerse media-organisaties handelen vanuit een eigen Westers kader en zijn nooit geheel ‘vrij’ in hun berichtgeving. Daarnaast wordt het internationale nieuws gedomineerd door de vier grote multinationale persbureau’s die de internationale nieuwsstroom bepalen. De berichtgeving over niet-Westerse landen is vaak negatief van aard, alleen ‘slecht nieuws onderwerpen’ komen aan bod.

In volgend hoofdstuk wordt gekeken welke verschuivingen in de internationale berichtgeving zijn waar te nemen in de Nederlandse dagbladen. Op welke internationale berichtgeving leggen de Nederlandse dagbladen het accent? Welke landen komen aan bod? En met welke onderwerpen?

HOOFDSTUK 4 Methodologie

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de methode van het onderzoek uiteengezet. De onderzoeksvraag en de hierbij behorende deelvragen komen aan bod. De keuze van de mediaselectie wordt toegelicht, evenals de methode van het kwantitatieve onderzoek.

4.2 Onderzoeksvraag, hypothesen en deelvragen

Zoals in de inleiding al beschreven is, luidt de probleemstelling van deze thesis als volgt:

Zijn er verschuivingen in diverse aspecten in de internationale berichtgeving waar te nemen in de Nederlandse landelijke dagbladen De Volkskrant, het NRC Handelsblad, Trouw, De Telegraaf en het Algemeen Dagblad in de tijdsperiode 1965-2005?

De volgende hypothesen zijn geformuleerd die antwoord geven op de onderzoeksvraag:

1. De aandacht voor buitenlands nieuws is afgenomen.

De volgende deelvragen horen bij deze hypothese:

- Is er een verschil in mate van aandacht voor buitenlands nieuws in de verschillende onderzoeksjaren?
- Kreeg buitenlands nieuws in 2005 minder aandacht dan in 1985 en 1965?
- Is het aantal pagina's in de krant met buitenlands nieuws gedaald?
- Zijn verschuivingen in de onderwerpen van buitenlands nieuws waarover bericht wordt?
- Zijn verschuivingen in de aandacht voor buitenlands nieuws van bepaalde werelddelen?
- Wat is de verhouding tussen buitenlands nieuws en binnenlands nieuws?
- Zijn verschuivingen in het soort artikel van buitenlands nieuws?
- Is de verhouding in berichtgeving veranderd dankzij de kritiek van UNESCO?

2. *Internationaal nieuws is steeds meer afkomstig van internationale persbureau's.*

De volgende deelvragen horen bij deze hypothese:

- Worden internationale persbureau's steeds intensiever als bron gebruikt?
- Zijn de persbureau's als bron dominantier geworden?
- Worden er steeds minder buitenlandartikelen door correspondenten geschreven?

3. *De Nederlandse dagbladen berichten voornamelijk buitenlands nieuws over de Westerse wereld.*

De volgende deelvragen horen bij deze hypothese:

- Hoe is de verhouding tussen Westers buitenlands nieuws en nieuws over niet-Westerse landen?
- Welke werelddelen worden overbelicht?
- Welke werelddelen worden onderbelicht?
- Welke onderwerpen worden bericht over niet-Westerse landen?
- Negeren de buitenlandcorrespondenten de Derde Wereld?
- Negeren de internationale persbureau's de Derde Wereld?

Het onderzoek betreft een kwantitatieve analyse. De methode van onderzoek voor deze kwantitatieve analyse wordt in de volgende paragraaf uiteengezet.

4.3 Methode van onderzoek

4.3.1 Selectie media

Het onderzoek betreft een analyse van de vijf grote Nederlandse landelijke dagbladen:

- *de Volkskrant*
- *NRC Handelsblad*
- *Trouw*
- *de Telegraaf*
- *Algemeen Dagblad*

Er is gekozen voor de vijf landelijke dagbladen om een representatief onderzoek te kunnen uitvoeren op het gebied van de Nederlandse dagbladen.

Van de dagbladen worden de volgende katernen in de analyse meegenomen:

- Voorpagina
- Buitenlandpagina('s)

Er is voor deze twee katernen gekozen, omdat dit onderzoek een analyse van internationaal nieuws vooral op het gebied van politiek en conflicten, het zogenaamde harde nieuws, inhoudt. In andere katernen zoals het economiekatern of de kunstkatern bevat ook buitenlands nieuws voorkomen, maar dit is niet meegenomen in deze analyse. De analyse van de gekozen katernen toont het belang aan dat de dagbladen hechten aan buitenlands nieuws.

4.3.2 Kwantitatieve analyse

De volgende jaren van de vijf landelijke dagbladen worden onderzocht:

- Januari t/m december **1965**.
- Januari t/m december **1985**.
- Januari t/m december **2005**.

Het jaar 1965 is als nulpunt genomen voor het onderzoek. De jaren 1985 en 2005 worden vergeleken met het jaar 1965.

De vijf dagbladen worden op een systematische wijze geanalyseerd:

	1965	1985	2005
Januari	Maandag 4 januari '65	Maandag 7 januari '85	Maandag 3 januari '05
Februari	Dinsdag 2 februari '65	Dinsdag 5 februari '85	Dinsdag 1 februari '05
Maart	Woensdag 3 maart '65	Woensdag 6 maart '85	Woensdag 2 maart '05
April	Donderdag 1 april '65	Donderdag 4 april '85	Donderdag 7 april '05
Mei	Vrijdag 7 mei '65	Vrijdag 3 mei '85	Vrijdag 6 mei '05
Juni	Zaterdag 5 juni '65	Zaterdag 1 juni '85	Zaterdag 4 juni '05
Juli	Maandag 5 juli '65	Maandag 1 juli '85	Maandag 4 juli '05
Augustus	Dinsdag 3 augustus '65	Dinsdag 6 augustus '85	Dinsdag 2 augustus '05
September	Woensdag 1 september '65	Woensdag 4 september '85	Woensdag 7 september
Oktober	Donderdag 7 oktober '65	Donderdag 3 oktober '85	Donderdag 6 oktober '05
November	Vrijdag 5 november '65	Vrijdag 1 november '85	Vrijdag 4 november '05
December	Zaterdag 4 december '65	Zaterdag 7 december '85	Zaterdag 3 december '05

In totaal worden per dagblad 36 kranten geanalyseerd (12 kranten per jaar * 3 onderzoeksjaren). Het jaar 1965 wordt gebruikt als startpunt van dit onderzoek. De jaren 1985 en 2005 worden vergeleken met het jaar 1965. Het kwantitatieve onderzoek bevat een analyse van 180 kranten (36 kranten * 5 dagbladen).

4.3.3 Het coderingsschema

De artikelen worden aan de hand van een coderingsschema geanalyseerd. Het coderingsschema is een methode voor het systematisch analyseren van mediaberichtgeving. Tijdens de analyse worden twee coderingsschema's gehanteerd.

Het eerste schema is voor analyse per gehele onderzochte krant van een dag. Het tweede coderingsschema wordt gebruikt bij de analyse per artikel. Belangrijke gegevens hierbij is het onderwerp van het artikel, het soort artikel, de grootte van het artikel en de bron van het artikel.

Tijdens de analyse worden de volgende twee coderingsschema's gehanteerd:

Coderingsschema 1: Analyse per krant

Coderingsschema 2: Analyse per buitenlandartikel

Schema 1: PER KRANT

1. Naam krant
2. Datum krant
3. **Voorpagina:** Aantal buitenlandartikelen op de voorpagina
4. **Voorpagina:** Aantal binnenlandartikelen op de voorpagina
5. **Voorpagina:** Openingsartikel: binnenlands of buitenlands nieuws? *
6. **Voorpagina:** Aantal buitenlandfoto's op de voorpagina
7. **Buitenland:** Aantal buitenlandpagina's in de krant
8. **Buitenland:** Aantal buitenlandartikelen op de buitenlandpagina
9. **Buitenland:** Aantal buitenlandfoto's op de buitenlandpagina

*** Openingsartikel**

Het artikel waar de krant mee opent op de voorpagina is het openingsartikel. Dit artikel is het grootste artikel op de voorpagina en staat meestal bovenaan links of in het midden van de

voorpagina, in ieder geval boven de vouwlijn van de krant. Het lettertype van de kop is groot en vet gedrukt. Door zijn positie trekt het openingsartikel de aandacht ten opzichte van de andere artikelen op de voorpagina.

Schema 2: PER BUITENLANDARTIKEL

1. Naam krant
2. Datum krant
3. Katern artikel: voorpagina of buitenlandpagina
4. Nieuwsoort (*nationaal nieuws in het buitenland, buitenlands nieuws in Nederland, buitenlands nieuws in het buitenland*)
5. Onderwerp artikel (*politiek, militair, maatschappelijk, human interest, religie, cultuur, sport, etc.*) **
6. Over welk werelddeel wordt bericht gegeven? (*Noord-Amerika, Latijns-Amerika, Afrika, Midden-Oosten, Azië, West-Europa, Oost-Europa, Australië*)
7. Bron artikel (*correspondent, nationaal persbureau, internationaal persbureau*)
8. Soort artikel (*hoofdverhaal, second splash, kader en ladder*)***)
9. Grootte van het artikel (*aantal kolommen*)
10. Is er een buitenlandfoto bij het artikel geplaatst?

** Onderwerp artikel:

Politiek: verkiezingen, conflicten, campagnes, debatten, bezoeken, beslissingen overheid.

Militair: gewapende conflicten of bedreigingen, vredesverdragen en onderhandelingen.

Economie: internationale handel, beurzen, import/export, investeringen en overnames bedrijven.

Sociaal stelsel: gezondheid, verzekeringen, woonomgeving, sociale zaken.

Juridisch en misdaad: misdaad, politiezaken en rechtszaken. Aanslagen vallen ook hieronder.

Cultuur: muziek, dans, theater, musea, galerie, musical, tentoonstellingen en voorstellingen.

Religie: godsdienst en geloof.

Wetenschappelijk, onderwijs en technologisch: het gebied van de wetenschap en technologie

Sport: internationale sportberichtgeving.

Entertainment: alles over de showbusiness.

Human interest: het verhaal met emoties achter het verhaal van de feiten, de reportages.

Ecologie: alles over milieu, energieverbruik, waterverbruik en vervuiling.

Natuurrampen: overstromingen, aardbevingen, etc.

Ongelukken: vliegtuigongelukken, verkeersongelukken, etc.

***** Soort artikel (in orde van groot naar klein):**

Hoofdverhaal: grootste artikel op de pagina. Het hoofdverhaal neemt de meest dominante plek in op de pagina en is heeft meestal een grote en opvallende kop.

Second splash: deze artikelen komen op de tweede plaats qua grootte. Deze artikelen bestaan uit minimaal twee kolommen.

Kader: een artikel welke geplaatst is in een kader. De grootte van een kaderartikel verschilt, een kader kan uit een enkele kolom bestaan, maar ook uit meerdere kolommen.

Ladder: ladderberichten zijn korte berichten links of rechts op pagina in verticale richting. Ladderartikelen zijn bestaan altijd uit één kolom.

Losse foto: een foto zonder artikel. De losse foto kan wel enkele regels uitleg bevatten, maar er is geen artikel aanwezig.

De gegevens die voortvloeien uit het coderingsschema worden verwerkt in het statische programma SPSS, waardoor conclusies getrokken kunnen worden.

De analyse wordt in het volgende hoofdstuk uiteengezet.

HOOFDSTUK 5 Buitenlands nieuws in de Nederlandse dagbladen

In dit hoofdstuk wordt de analyse van dit onderzoek uiteengezet. Ten eerste wordt een algemene analyse gegeven. Vervolgens komen de analyses per aspect van buitenlands nieuws aan bod.

5.1 Algemene analyse

Drie onderzoeksjaren staan centraal in dit onderzoek: 1965, 1985 en 2005. Zoals in de methodologie is beschreven zijn per onderzoeksjaar 12 dagbladen geanalyseerd. Per dagblad betekent dit de analyse van 36 kranten. In onderstaand figuur is af te lezen dat van *het Algemeen Dagblad* maar 24 kranten in de analyse zijn meegenomen in plaats van 36. De reden hiervoor is dat het aantal afleveringen van *het Algemeen Dagblad* uit 1965 niet meer in de archieven te vinden waren. *Het Algemeen Dagblad* wordt vanaf het onderzoeksjaar 1985 meegenomen in de analyse, zie ook figuur 11.

Figuur 10: Aantal onderzochte kranten per dagblad

Dagblad	Aantal	Percentage
Volkskrant	36	21,4%
NRC	36	21,4%
Trouw	36	21,4%
Algemeen Dagblad	24	14,3%
Telegraaf	36	21,4%

Bron: eigen berekening

Figuur 11: Aantal onderzochte dagbladen per onderzoeksjaar

Jaar	Aantal	Percentage
1965	48	28,6%
1985	60	35,7%
2005	60	35,7%
Totaal	168	100%

Bron: eigen berekening

Uit de 168 kranten zijn 527 artikelen uit *de Volkskrant*, 755 artikelen uit *het NRC Handelsblad*, 416 artikelen uit *Trouw*, 290 artikelen uit *het Algemeen Dagblad* en 372 artikelen uit *de Telegraaf* geanalyseerd. *Het NRC Handelsblad* heeft in de drie onderzoeksjaren de meeste buitenlandartikelen geplaatst, gevolgd door *de Volkskrant* op een tweede plaats met 527 buitenlandartikelen.

Figuur 12: Aantal onderzochte artikelen per dagblad

Dagblad	Aantal	Percentage
Volkskrant	527	22,3%
NRC	755	32,0%
Trouw	416	17,6%
Algemeen Dagblad	290	12,3%
Telegraaf	372	15,8%
Totaal	2360	100%

Bron: eigen berekening

Als we het aantal onderzochte artikelen uitsplitsen naar onderzoeksjaar zien we dat er in 1965 533 buitenlandartikelen door de dagbladen zijn gepubliceerd, in 1985 in totaal 911 artikelen en in 2005 916 artikelen. Opvallend hier is dat het aantal gepubliceerde buitenlandartikelen in het onderzoeksjaar 1985 en het onderzoeksjaar 2005 vrijwel gelijk is.

Figuur 13: Aantal onderzochte artikelen per onderzoeksjaar

Jaar	Aantal	Percentage
1965	533	22,6%
1985	911	38,6%
2005	916	38,6%
Totaal	2360	100%

Bron: eigen berekening

Samenvattend:

Het NRC Handelsblad heeft de meeste aandacht aan buitenlands nieuws besteed, aangezien *het NRC Handelsblad* de meeste buitenlandartikelen in de verschillende onderzoeksjaren gepubliceerd heeft. Het totaal aantal gepubliceerde buitenlandartikelen in 1985 is ongeveer gelijk aan het aantal buitenlandartikelen in 2005. Het totaal aantal buitenlandartikelen is in de jaren 1985 en 2005 gestegen t.o.v. het jaar 1965.

5.2 Buitenlands nieuws op de voorpagina

In onderstaand figuur is af te lezen dat in het jaar 1965 bijna een derde van de voorpagina's gemiddeld drie buitenlandartikelen op de voorpagina heeft gepubliceerd. Op een tweede plaats, met iets meer dan 20%, zijn er in 1965 vijf buitenlandartikelen op de voorpagina's geplaatst.

In 1985 is het vaakst twee buitenlandartikelen geplaatst op de voorpagina. Dit is een afname in de aandacht voor buitenlands nieuws op de voorpagina ten opzichte van 1965.

Ook in het jaar 2005 zien we dat het merendeel van de dagbladen twee buitenlandartikelen op hun voorpagina hebben geplaatst. De aandacht voor buitenlands nieuws op de voorpagina is na 1965 gestegen, en vanaf 1985 tot 2005 stabiel gebleven. De aandacht voor buitenlands nieuws op de voorpagina van de dagbladen is sinds 1985 hetzelfde gebleven.

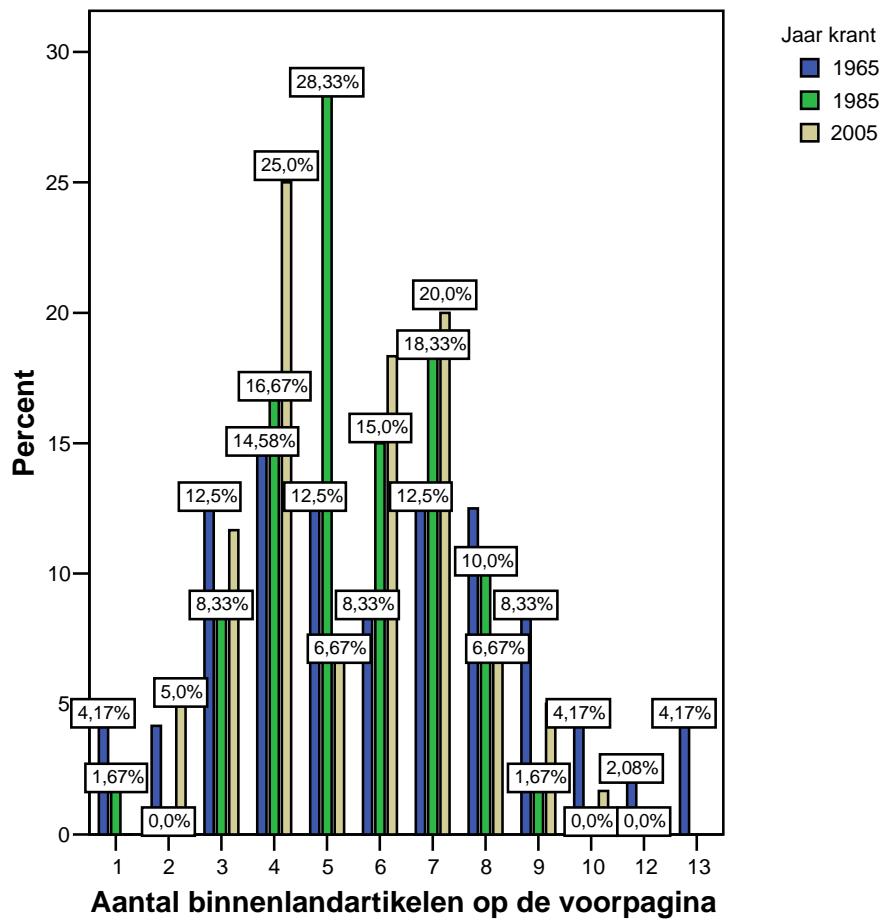
Figuur 14: Aantal buitenlandartikelen op de voorpagina per onderzoeksjaar in procenten

Aantal pagina's	1965	1985	2005
0 (Geen)	2,1	5,0	15,0
1	12,5	16,7	21,7
2	18,8	28,3	30,0
3	29,2	11,7	13,3
4	8,3	15,0	11,7
5	20,8	18,3	1,7
6	4,2	3,3	6,7
7	0,0	0,0	0,0
8	4,2	1,7	0,0
Totaal:	100%	100%	100%

Bron: eigen berekening

Maar hoe is de verhouding met binnenlands nieuws op de voorpagina?

Figuur 15: Totaal aantal binnenlandartikelen op de voorpagina per onderzoeksjaar in procenten

Bron: eigen berekening

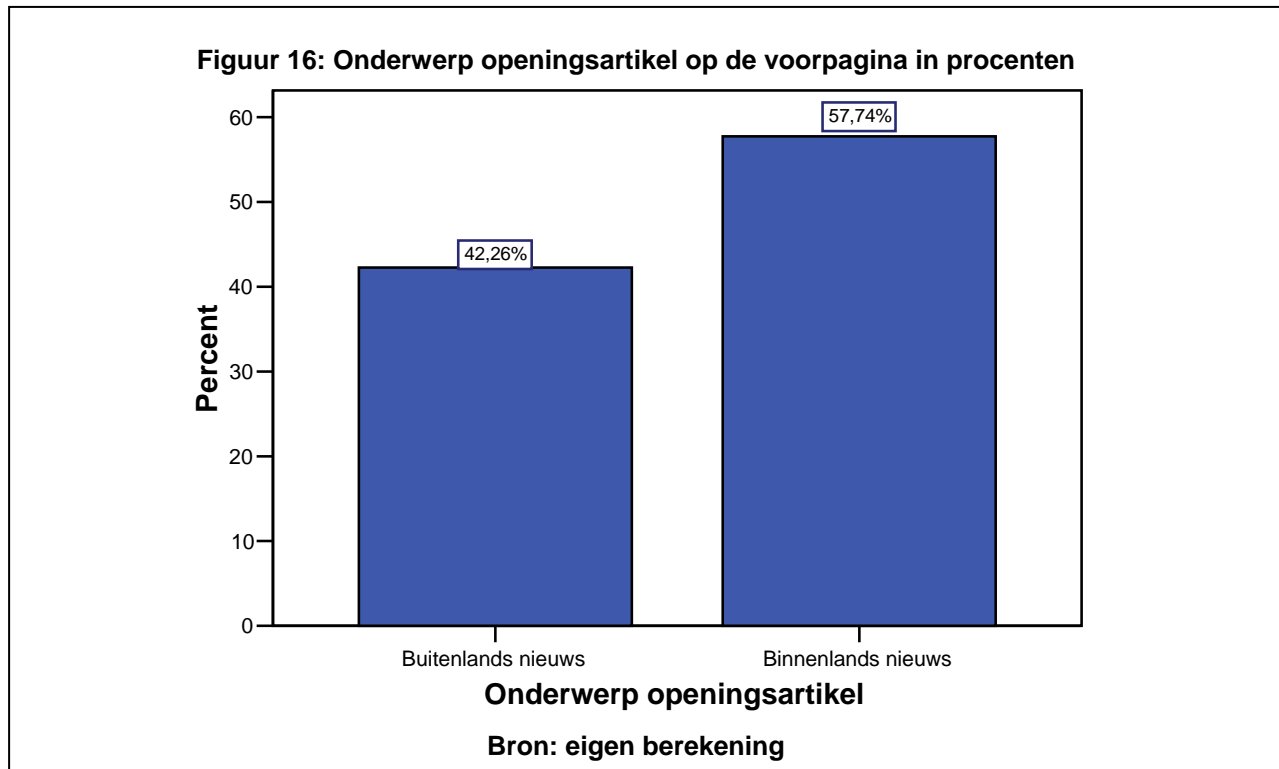
In 1965 is 14,6% van het totale aantal voorpagina's gewijd aan vier artikelen over binnenlands nieuws. Voor rest vallen in het jaar 1965 twee pieken op in de aandacht voor binnenlands nieuws op de voorpagina. Ten eerste de piek bij drie à vier binnenlandartikelen, de tweede piek bij zeven à acht binnenlandartikelen op de voorpagina. Het jaar 1965 fluctueert in de aandacht voor binnenlands nieuws op de voorpagina.

Een hoge uitschieter is te constateren in onderzoeksjaar 1985, bijna dertig procent van alle voorpagina's van de vijf dagbladen hebben vijf binnenlandartikelen gepubliceerd. Hierna volgt met daling van 20% met zeven binnenlandartikelen op de voorpagina. Ten opzichte van het jaar 1965 is de aandacht voor binnenlands nieuws op de voorpagina gestegen.

De dagbladen hebben in 2005 ten opzichte van 1985 minder binnenlandartikelen gepubliceerd. In 25% van alle voorpagina's zijn vier binnenlandartikelen op de voorpagina gepubliceerd.

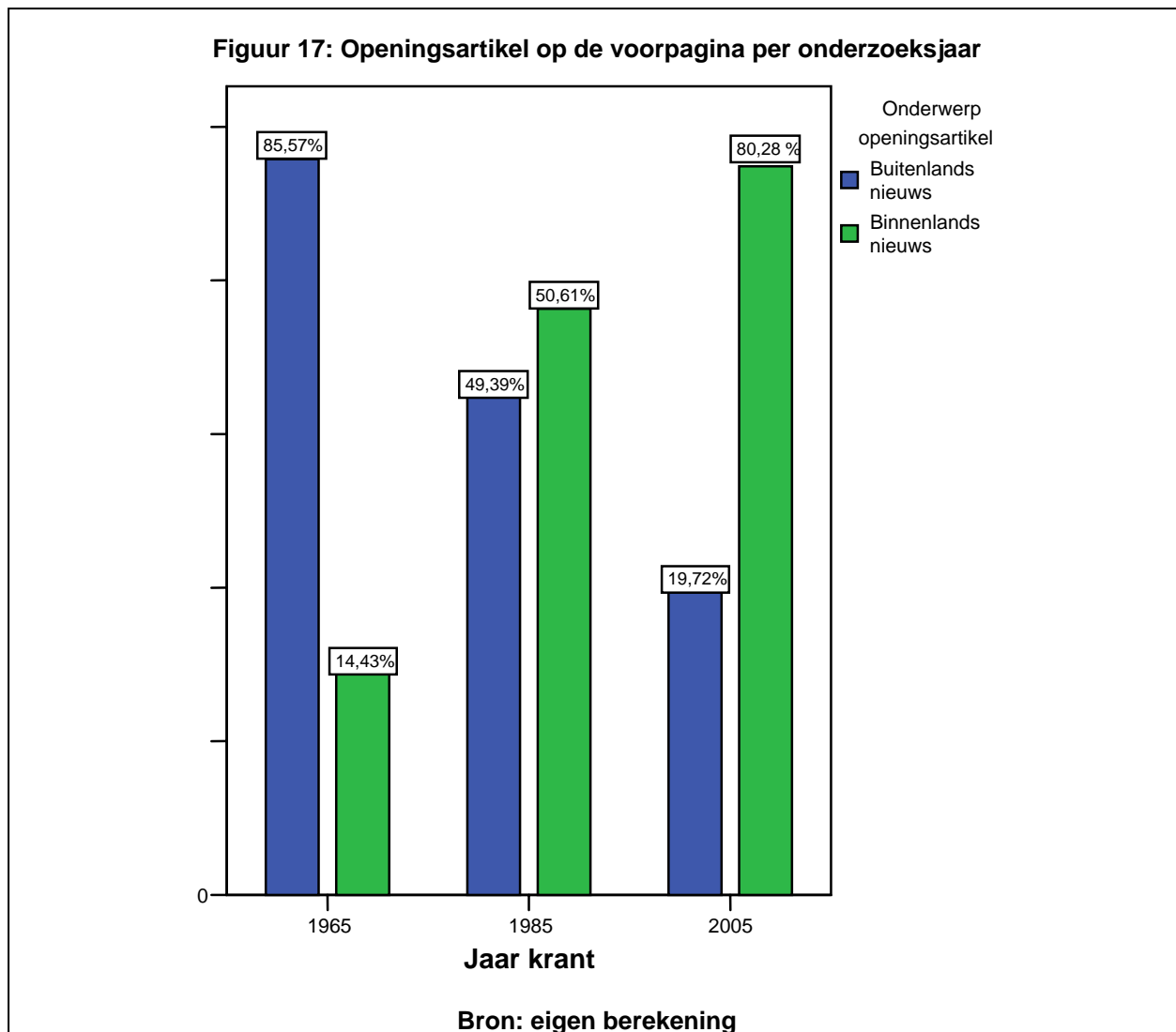
In 1985 zijn de meeste binnenlandartikelen op de voorpagina gepubliceerd. In 2005 is een lichte daling te constateren ten opzichte van 1985.

Op de voorpagina is het openingsartikel belangrijk. Met dit artikel opent het dagblad de krant. Het openingsartikel krijgt veel aandacht op de voorpagina, het trekt de aandacht van de lezer sterk naar zich toe. Hoe is de verhouding tussen openingsartikelen met binnenlands nieuws en openingsartikelen met buitenlands nieuws in de verschillende onderzoeksjaren?

Figuur 16 laat zien dat de kranten in de drie onderzoeksjaren vaker geopend hebben met binnenlands nieuws, dan met buitenlands nieuws.

Maar hoe is de verhouding per onderzoeksjaar? Figuur 17 geeft geheel ander beeld. In 1965 was het openingsartikel vrijwel altijd (85,57%) een artikel over het buitenland. In het jaar 1985 is de aandacht in het openingsartikel voor binnen- en buitenland ongeveer gelijk. Het openingsartikel bevat iets vaker (50%) binnenlands nieuws, dan buitenlands nieuws (49%). In 2005 zien we dezelfde scheve verdeling van 1965, maar dan precies andersom: in 2005 openden de 80% van de dagbladen met binnenlands nieuws.

Samenvattend:

De aandacht voor buitenlands nieuws op de voorpagina is in 1985 flink gedaald ten opzichte van 1965. Ook is de aandacht voor buitenlands nieuws op de voorpagina in 2005 sterk gedaald ten opzichte van 1985. Er is dus meer aandacht voor binnenlands nieuws gekomen op de voorpagina door de jaren heen en minder aandacht voor buitenlands nieuws.

In 1985 zijn de meeste binnenlandartikelen op de voorpagina geplaatst. De aandacht voor binnenlands nieuws op de voorpagina is gedaald ten opzichte van 1985.

De meeste openingsartikelen zijn artikelen over binnenlands nieuws. Echter in het jaar 1965 waren het merendeel van de openingsartikelen buitenlands nieuws. In 1985 was het ongeveer gelijk. In 2005 was het merendeel van de openingsartikelen binnenlands nieuws.

5.3 Buitenlands nieuws op de buitenlandpagina

Het aantal buitenlandpagina's is een maatstaf voor de mate van aandacht voor buitenlands nieuws. Hoe belangrijk is buitenlands nieuws op de buitenlandpagina?

Figuur 18: Aantal buitenlandpagina's in de dagbladen per onderzoeksjaar in procenten

Aantal pagina's	1965	1985	2005
0 (Geen)	2,1	0,0	1,7
1	35,4	61,7	18,3
2	43,8	36,7	71,7
3	14,6	1,7	6,7
4	4,2	0,0	1,7
Totaal:	100%	100%	100%

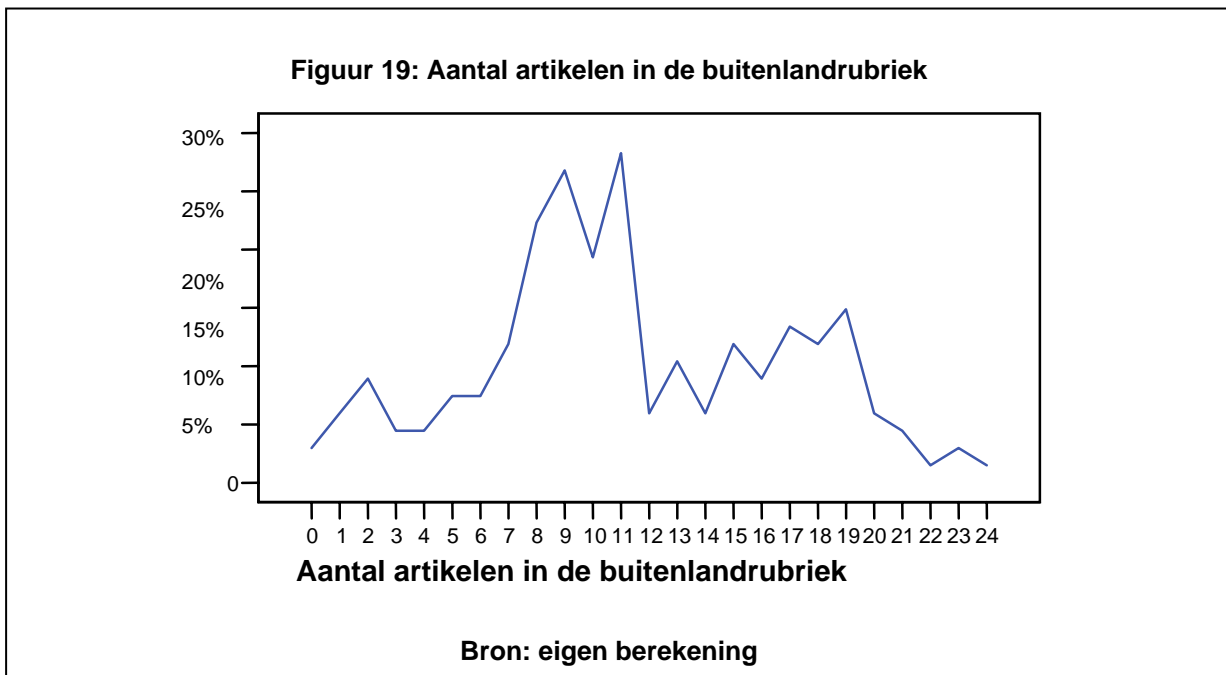
Bron: eigen berekening

Bijna de helft van de onderzochte dagbladen van 1965 had twee buitenlandpagina's. Een kleiner aantal (35%) had maar één pagina gewijd aan buitenlands nieuws.

In 1985 had 61,7% van de dagbladen één buitenlandpagina. Een veel kleiner aantal (22%) had twee pagina's gewijd aan buitenlands nieuws.

Ook in 2005 heeft het merendeel van de dagbladen (43%) twee buitenlandpagina's. Alle onderzoeksjaren hebben uitschieters naar minder en meerdere pagina's. Het gemiddelde ligt op twee buitenlandpagina's. Tussen 1965 en 2005 zitten geen grote verschillen tussen het aantal buitenlandpagina's, alleen maakt 1985 dat in dit jaar vaak voor een enkele buitenlandpagina is gekozen.

In figuur 19 zijn twee pieken te constateren in het aantal buitenlandartikelen op de buitenlandpagina's van de dagbladen. Negen en twaalf artikelen per dagblad komen het meeste voor.

Samenvattend:

In 1985 hadden de dagbladen het minste aantal buitenlandpagina's binnen de onderzoeksjaren. De dagbladen hadden in 2005 ongeveer evenveel buitenlandpagina's als in 1965.

5.4 Nieuwsoorten

Zoals eerder vermeld zijn er drie soorten buitenlands nieuws: buitenlands nieuws in het buitenland, nationaal nieuws in het buitenland en buitenlands nieuws in Nederland. Figuur 20 geeft de onderlinge verhouding aan.

Figuur 20: Nieuwsoorten in aantallen en procenten

Nieuwsoorten	Aantal	Percentage
Nationaal nieuws in het buitenland	15	0,6%
Buitenlands nieuws in Nederland	2	0,1%
Buitenlands nieuws in het buitenland	2343	99,3%
Totaal	2360	100%

Bron: eigen berekening

Samenvattend:

99,3% van de onderzochte artikelen zijn buitenlands nieuws in het buitenland. Slechts 0,6% is nationaal nieuws in het buitenland en slechts 0,1% betreft buitenlands nieuws in Nederland.

5.5 Onderwerpen van buitenlands nieuws

De onderwerpen van de buitenlandartikelen zijn uitgesplitst in 14 onderwerpen (zie figuur 21). Het grootste onderwerp van buitenlands nieuws was in 1965 politiek (44,3%). Daarna volgden de onderwerpen economie en misdaad/juridisch met beiden iets meer dan 10%. De minste aandacht ging in 1965 uit naar het onderwerpen ecologie, sport en religie.

In 1985 ging de meeste aandacht uit naar politiek in de buitenlandse berichtgeving, met 43,3%. Ook ging er evenveel aandacht uit naar militaire onderwerpen. Iets minder aandacht ging naar wetenschap, sport en nieuws over het sociaal stelsel in het buitenland.

Er is in 1985 ten opzichte van 1965 iets minder aandacht aan politiek besteed (42,4%), maar iets meer aandacht is besteed aan militaire onderwerpen. Het onderwerp misdaad krijgt net als in 1965 ook in 1985 veel aandacht (22,0%). In 1985 werd nauwelijks aandacht besteed aan de onderwerpen ecologie, human interest, entertainment en sport.

In onderzoeksjaar 2005 is een ander beeld te constateren. Ten opzichte van de vorige onderzoeksjaren is minder aandacht aan politieke gebeurtenissen gegeven (29,5%), maar het onderwerp misdaad laat een enorme stijging zien ten opzichte van 1965 en 1985. De onderwerpen die in 2005 geen aandacht krijgen zijn entertainment, sport, ecologie en cultuur.

Samenvattend:

Politiek staat bovenaan de onderwerpen waarover bericht wordt in buitenlands nieuws. Op de tweede plek staat het onderwerp misdaad. Opvallend is dat in 1965 de meeste aandacht naar de politiek is uitgegaan. De mate van aandacht voor politiek is in 1985 iets gedaald. In 2005 is een geheel ander beeld te constateren ten opzichte van de vorige onderzoeksjaren; de aandacht voor politiek is flink gedaald, terwijl de aandacht voor misdaad en juridische zaken flink is gestegen. Bij de eerste twee onderzoeksjaren stak het onderwerp politiek met kop en schouders boven de andere onderwerpen uit. In 2005 komt naast politiek misdaad en juridische zaken veel aan bod. Totaal gezien gaat de minste aandacht uit naar ecologie, cultuur, human interest en sport.

Buitenlands sportnieuws staat in het sportkatern en is een logische verklaring voor de lage aandacht op de buitenlandpagina.

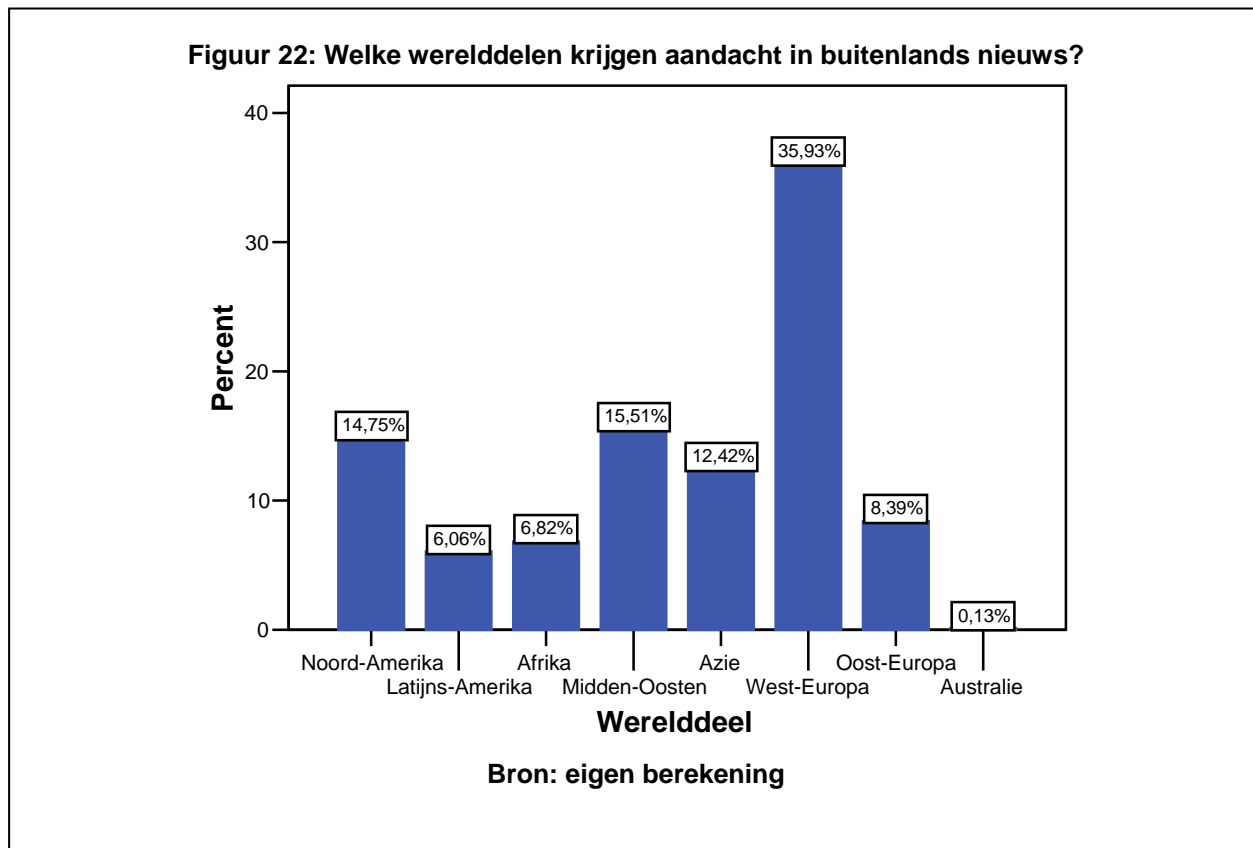
Figuur 21: Onderwerpen van buitenlands nieuws in procenten

Aantal pagina's	1965	1985	2005
Politiek	44,3	42,4	29,5
Militair	9,2	12,5	9,2
Economie	11,6	8,2	6,4
Sociaal stelsel	3,4	2,4	3,5
Juridisch en misdaad	10,7	22,0	27,6
Cultuur	3,9	1,3	2,0
Religie	2,4	2,4	2,9
Wetenschap en technologie	3,0	3,3	4,5
Sport	1,1	1,1	1,2
Entertainment	0,0	0,1	1,3
Human interest	2,8	0,4	3,2
Ecologie	0,0	0,2	0,9
Natuurrampen	3,9	1,0	4,1
Ongelukken	3,6	2,6	3,7
Totaal:	100%	100%	100%

Bron: eigen berekening

5.6 Werelddelen en buitenlands nieuws

In figuur 22 is de scheve informatiestroom in de wereld te constateren. Meer dan een derde van ons buitenlands nieuws, is nieuws over West-Europa. Met 15,5% staat informatie over het Midden-Oosten op de tweede plaats. Net iets minder aandacht gaat uit naar Noord-Amerika (14,8%). Na Noord-Amerika volgt Azië met 12,4%. De aandacht voor Latijns-Amerika, Afrika en Oost-Europa is klein, nog geen 10% van ons buitenlands nieuws is nieuws over één van de landen uit deze werelddelen. Werelddeel Australië komt vrijwel niet in ons nieuws voor (0,1%).

Figuur 23 laat zien of deze verdeling ook duidelijk is geworden per onderzoeksjaar.

In 1965 gaat 49% van het buitenlands nieuws over West-Europa. Op de tweede plek, met 18,4% staat Azië. Na Azië werd in 1965 de meeste aandacht besteed aan Noord-Amerika (16,3%). Australië, Latijns-Amerika en Afrika krijgen nauwelijks aandacht in het buitenland nieuws in 1965.

In 1985 werd ten opzichte van 1965 minder aandacht besteed aan West-Europa (33,4%). Naast West-Europa werd er in 1985 over Noord-Amerika en het Midden-Oosten bericht (14%). Noord-Amerika, Azië en West-Europa hebben minder aandacht gekregen ten opzichte van 1965, wat ten goede kwam aan Latijns-Amerika, Afrika, het Midden-Oosten en Oost-Europa: zij kregen in 1985 meer aandacht in het nieuws.

Twintig jaar later, in 2005, zien we wederom andere verhoudingen. De aandacht voor Noord-Amerika, Azië, West-Europa en Oost-Europa is ten opzichte van 1985 gelijk gebleven. De aandacht voor het Midden-Oosten is met bijna tien procent gestegen. Latijns-Amerika en Afrika zijn minder vaak in het nieuws te vinden.

Figuur 23: Aandacht voor werelddelen in buitenlands nieuws per onderzoeksjaar in procenten

Aantal pagina's	1965	1985	2005
Noord-Amerika	16,3	14,4	14,2
Latijns-Amerika	2,4	9,1	5,1
Afrika	2,4	9,7	6,6
Midden-Oosten	3,8	14,4	23,5
Azië	18,4	10,5	10,8
West-Europa	49,0	33,4	30,9
Oost-Europa	7,7	8,5	8,7
Australië	0,0	0,1	0,2
Totaal:	100%	100%	100%

Bron: eigen berekening

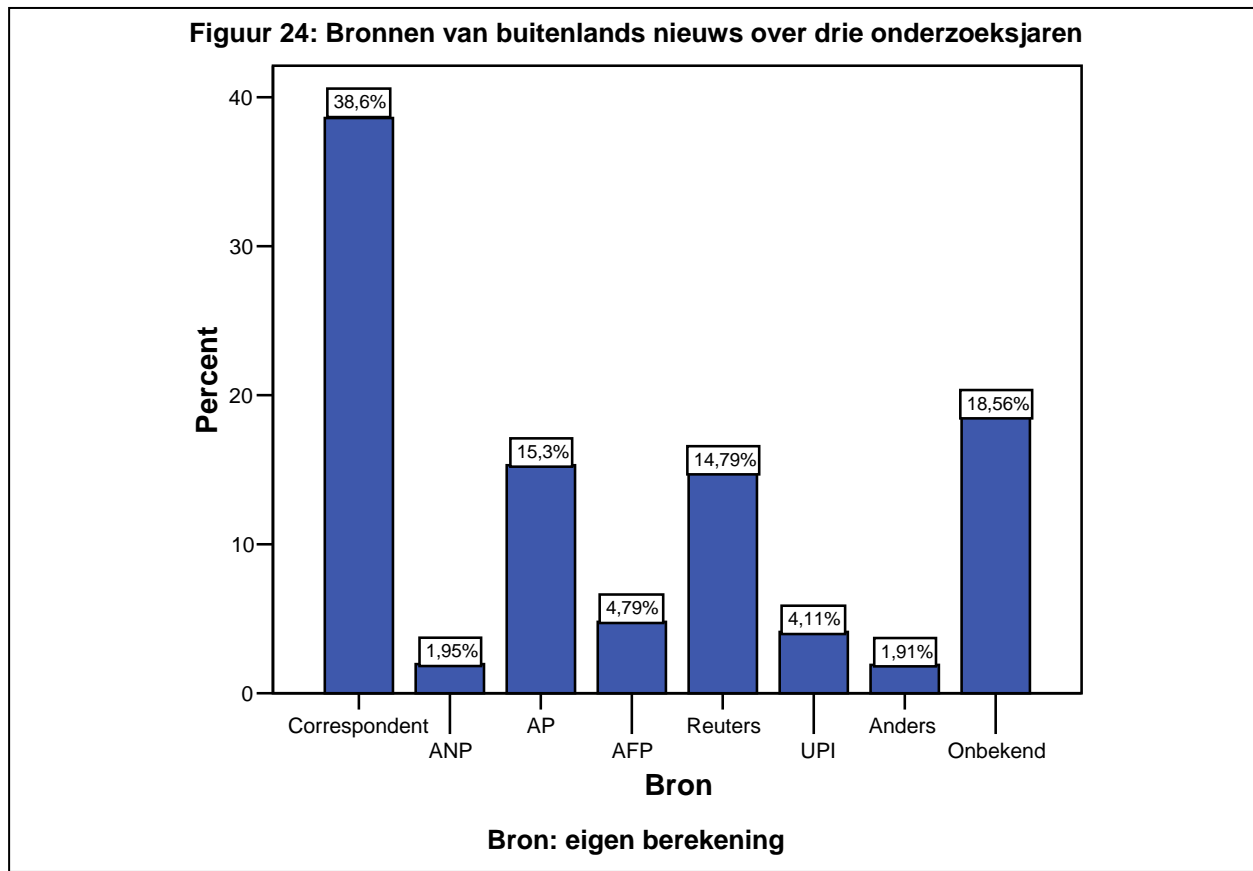
Samenvattend:

Het buitenlands nieuws in de dagbladen gaat vrijwel altijd over West-Europa, het Midden-Oosten of over Noord-Amerika. De andere werelddelen krijgen veel minder aandacht in ons buitenlands nieuws.

Toch is er wel een verschil in aandacht in de verschillende onderzoeksjaren te constateren. De meeste aandacht voor West-Europa was in 1965, vervolgens de aandacht steeds afgenomen. In 1985 waren het de werelddelen Latijns-Amerikaan, Afrika, het Midden-Oosten en Oost-Europa die meer aandacht kregen. In 2005 is de aandacht voor Noord-Amerika, Azië, West-Europa en Oost-Europa is ten opzichte van 1985 gelijk gebleven. Het Midden-Oosten is de grootste stijger in 2005 wat betreft aandacht.

5.7 Bronnen van buitenlands nieuws

In 38,6% van de gevallen is de buitenlandcorrespondent de bron van het buitenlands nieuws. Opmerkelijk is dat in 18,6% van de gevallen de bron onbekend is. Daarna zijn de persbureau's de grootste bronnen van buitenlands nieuws: AP en Reuters zijn met 15% de meest genoemde persbureau's.

Ook de bronnen bekijken we per onderzoeksjaar (figuur 25). In 1965 is 41,3% van de buitenlandartikelen afkomstig van de buitenlandcorrespondent. Van 24,6% van de artikelen uit 1965 is de bron onbekend. AP en Reuters worden in 1965 het meest gebruikt als bron.

In 1985 is een flinke daling te constateren in de artikelen van de buitenlandcorrespondent (30,1%). AFP en Reuters zorgen in dit jaar voor veel buitenlands nieuws, meer dan 20%.

Het werk van de buitenlandcorrespondent is in 2005 wederom gestegen. Bijna de helft van het buitenlandse nieuws is afkomstig van de buitenlandcorrespondent. AP en Reuters zorgen voor het meeste buitenlands nieuws van de persbureau's.

Figuur 25: Bronnen uitgesplitst per onderzoeksjaar in procenten

Aantal pagina's	1965	1985	2005
Correspondent	41,3	30,1	45,5
ANP	1,9	1,4	2,5
AP	10,9	20,1	13,1
AFP	2,3	7,5	3,6
Reuters	10,1	22,1	10,3
UPI	7,7	5,9	0,2
Anders	1,3	1,3	2,8
Onbekend	24,6	11,6	21,9
Totaal:	100%	100%	100%

Bron: eigen berekening

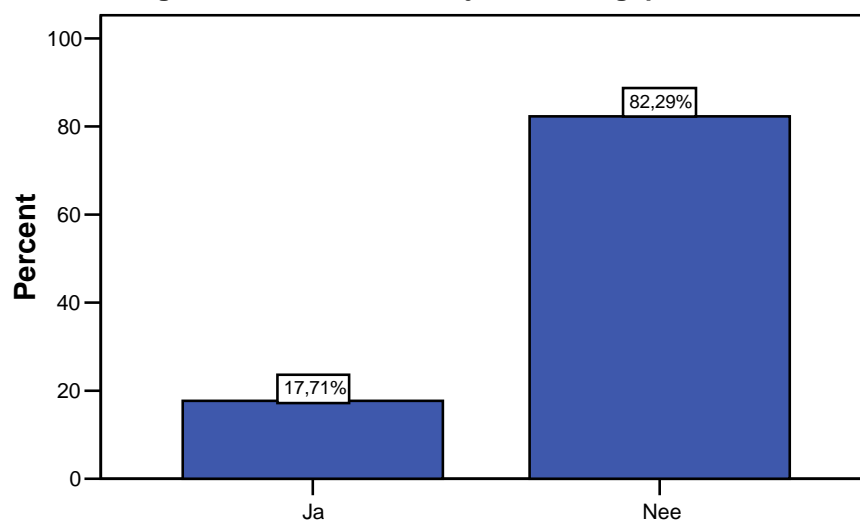
Samenvattend:

In 1985 is intensiever gebruik gemaakt van internationale persbureau's als bron. Daarna is de intensiviteit weer gedaald naar het niveau van 1965.

5.8 Beeldversterking bij buitenlands nieuws

Figuur 26 laat duidelijk zien dat er weinig buitenlandfoto's zijn gepubliceerd bij de buitenlandartikelen.³ Meer dan 80% van de buitenlandartikelen hebben geen beeldversterking door middel van een buitenlandfoto.

Figuur 26: Is er een foto bij het artikel geplaatst?

Bron: eigen berekening

³ Dit geldt voor het totaal van alle buitenlandartikelen in alle onderzoeksjaren.

HOOFDSTUK 6 Conclusie

De conclusies worden per hypothese geformuleerd. De antwoorden op de deelvragen zijn hierin verwerkt. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een eindconclusie.

Ter herinnering de onderzoeksvraag:

Zijn er verschuivingen in diverse aspecten in de internationale berichtgeving waar te nemen in de Nederlandse landelijke dagbladen *de Volkskrant*, *het NRC Handelsblad*, *Trouw*, *de Telegraaf* en *het Algemeen Dagblad* in de tijdsperiode 1965-2005?

Hypothese 1: De aandacht voor buitenlands nieuws is afgenomen.

Algemeen

Ten eerste kan geconcludeerd worden dat *het NRC Handelsblad* de meeste aandacht aan buitenlands nieuws heeft besteed. Het *NRC Handelsblad* heeft dan ook verreweg de meeste buitenlandcorrespondenten (zie figuur 9), hoewel dit niet alles zegt. De aandacht voor buitenlands nieuws is sinds 1985 toegenomen ten opzichte van 1965. De aandacht voor buitenlands nieuws is in 2005 gelijk gebleven aan 1985. De aandacht voor buitenlands nieuws is dus niet afgenomen. De eerste hypothese is hiermee ontkracht. Buitenlands nieuws kreeg in 2005 evenveel aandacht als in 1985. In 1965 werd er het minst aandacht aan buitenlands nieuws geschonken.

Buitenlands nieuws op de voorpagina

Tevens hebben de dagbladen in 1985 en 2005 evenveel aandacht aan buitenlands nieuws op de voorpagina besteed. De aandacht voor buitenlands nieuws op de voorpagina is sinds 1965 gestegen en is stabiel sinds 1985. Als we kijken naar de aandacht voor binnenlandartikelen op de voorpagina van de dagbladen, is te constateren dat de aandacht voor binnenlands nieuws op de voorpagina mindert ten opzichte van 1985. Dit geeft meer ruimte voor buitenlands nieuws.

De openingsartikelen van de dagbladen laten een ander beeld zien. In 1965 openen de meeste dagbladen met buitenlands nieuws. In 1985 wordt zowel buitenlands nieuws als binnenlands nieuws voor het openingsartikel gebruikt. Daarna gaat de aandacht van het openingsartikel bij de dagbladen uit naar binnenlands nieuws. Hier is een sterke daling te constateren ten opzichte van 1985. Het merendeel van de openingsartikelen in 2005 waren binnenlands nieuws. Ondanks het feit dat eerder is beschreven dat de aandacht voor buitenlands nieuws op de voorpagina niet is gedaald, heeft er een verschuiving plaatsgevonden in het openingsartikel van de dagbladen. Er is dus meer aandacht voor het nationale nieuws als opening van de krant.

Onderwerpen van buitenlands nieuws

De politiek is in 1965 en in 1985 het belangrijkste onderwerp van buitenlands nieuws. De aandacht voor politiek is in 1985 echter wel iets gedaald ten opzichte van 1965. De aandacht voor militaire zaken is vanaf 1965 vergroot. De onderwerpen misdaad en juridische zaken zijn in opkomst. Dit uit zich in 2005 tot een verschuiving op het gebied van belangrijkste onderwerpen. Tot 1985 was de politiek het belangrijkste en meest dominante onderwerp, in 2005 concurreert de politiek met misdaad en juridische onderwerpen. In de nieuwsselectie wordt het belang van de onderwerpen bepaald. De verschuivingen in het belang van onderwerpen hangt af van de ideologische, politieke en economische belangen die producten van nieuws op dat moment te verdedigen hebben.

Hypothese 2: Internationaal nieuws is steeds meer afkomstig van internationale persbureau's.

Bronnen van buitenlands nieuws

De eerste verschuiving in bronnen van buitenlands nieuws, is dat in 1985 de internationale persbureau's veel intensiever als bron werden gebruikt dan in 1965. Tegelijkertijd is het aantal buitenlandcorrespondenten uitgebreid (zie figuur 9). Een tweede merkwaardige verschuiving is vervolgende de afname van het intensieve gebruik van de internationale persbureau's als bron in 2005. Hoewel het aantal buitenlandcorrespondenten ongeveer gelijk is gebleven is de buitenlandcorrespondent in 2005 meer als bron gebruikt dan de internationale persbureau's. Er kan geconcludeerd worden dat er meer artikelen door buitenlandcorrespondenten geschreven

worden sinds 1985 en dat de internationale persbureau's niet dominantier zijn geworden ten opzichte van 1985. De internationale persbureau's zijn alleen dominantier geworden na 1965.

Dus een toename in het gebruik van internationale persbureau's als bron heeft niet per definitie negatieve gevolgen voor het aantal artikelen door buitenlandcorrespondenten.

Hypothese 3: De Nederlandse dagbladen berichten voornamelijk buitenlands nieuws over de Westerse wereld.

Werelddelen en buitenlands nieuws

West-Europa, Noord-Amerika en het Midden-Oosten krijgen verreweg de meeste aandacht in ons buitenlands nieuws. Toch is er een verschuiving waar te nemen in de aandacht voor West-Europa. Vanaf 1965 is de aandacht voor West-Europa minder geworden bij de dagbladen. Een tweede verschuiving is de aanhoudende aandacht voor Noord-Amerika, Azië, West-Europa en Oost-Europa vanaf 1985. Het Midden-Oosten is de grootste stijger in 2005 wat betreft aandacht. Nieuws wordt geproduceerd door Euro-Amerikaanse media-organisaties die gericht zijn op Westerse mediapublieken. De grote internationale persbureau's spelen een grote rol in het bepalen van de internationale nieuwsstromen. West-Europa en Noord-Amerika krijgen de meeste aandacht, omdat het internationale nieuws simpelweg hier wordt gemaakt. Ook andere werelddelen krijgen steeds meer aandacht in onze buitenlands nieuws, maar de meeste aandacht gaat uit naar de grote internationale nieuwsstromen.

Eindconclusie

De verschillende geconstateerde verschuivingen hebben niet geleid tot een afname van buitenlands nieuws. Sinds 1965 is de aandacht voor buitenlands nieuws sterk toegenomen en heeft zich vanaf 1985 tot 2005 gestabiliseerd.

Dit onderzoek toont tevens aan dat de internationale verhoudingen in de berichtgeving nog steeds scheef is en niet verbeterd is na de kritiek van UNESCO. De Derde Wereld blijft nog altijd onderbelicht. Dit onderzoek toont aan dat buitenlands nieuws in de vijf grote Nederlandse landelijke dagbladen, nieuws is over West-Europa, Noord-Amerika en het Midden-Oosten.

BIBLIOGRAFIE

- Adriaansens, H.P.M., *Medialogica* (Raad voor Maatschappelijk Ontwikkeling, 2003).
- Bardoel, J. en Bierhoff, J., *Informatie; achtergronden en analyses* (Wolters-Noordhoff, Groningen 1994).
- Beer, de A.S. en Merrill, J.C., *Global journalism. Topical issues and media systems* (Pearson Education, Boston 2004).
- Bergsma, F., *Newsvalues and newsfactors in foreign news* (Vakgroep Communicatiewetenschap, Universiteit van Amsterdam 1990).
- Boer, de C en Brennecke, S., *Media en publiek* (Uitgeverij Boom, Amsterdam 1999).
- Broeders, D.W.J., *Trends in medialandschap* (University Press, Amsterdam 1996).
- Broek, van der M., 'Gatekeeping wordt: gatewatching' (www.denieuwereporter.nl, 20 juli 2006).
- Deuze, M., *Journalists in the Netherlands: an analysis of the people, the issues and the international environment* (Aksant Academic Publishers, Amsterdam 2002).
- Deuze, M. *Wat is journalistiek?* (Het Spinhuis, Amsterdam 2004).
- Dijk, van T.A., *Structures of international news. A case study of world's press* (Universiteit van Amsterdam, 1984).
- Donk, van de W.B.H.J., *Focus op functies: uitdagingen voor een toekomstbestendig mediabeleid* (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2005).
- Ginneken, van J., *De schepping van de wereld in het nieuws. De 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Bohn Stafleu Van Loghum, Houten 1993).
- Gorman, L. en McLean, D., *Media and society in the twentieth century. A historical introduction* (Blackwell Publishing, 2003).
- Hamilton, J.M. en Jenner, E., *Redefining foreign correspondence* (Louisiana State University, 2003).
- Hannerz, U., *Foreign news: exploring the world of foreign correspondents* (University of Chicago Press, 2002).
- Hansen, A, e.a. *Mass communication research methods* (Palgrave, New York 1998).

Hess, S., *International news and foreign correspondents* (Brookings Institution, Washington 1996).

Luyendijk, J., *Het zijn net mensen* (Uitgeverij Podium, Amsterdam 2006).

MacBride, S., *Many voices one world* (The Anchor Press, 1980).

Olsthoorn, A. *Elementaire communicatie* (Thieme, Zutphen 1996).

Oostzee, D., *De rol van de journalist als gatekeeper in het communicatieproces* (Den Haag, 1981).

Servaes, J., *De nieuwsmakers: informatie in de media* (De Nederlandsche Boekhandel, Amsterdam 1983).

Servaes, J. en Tonnaer, C., *De nieuwsmarkt. Vorm en inhoud van internationale berichtgeving* (Wolters-Noordhoff, Groningen 1992).

Stegeren, van T., 'Buitenlands nieuws: bedreigde nieuwsoort of niet?' (www.denieuwereporter.nl, 5 juli 2006).

Stevenson, N., *The transformation of the media. Globalisation, morality and ethics* (Pearson Education Limited, London 1999).

Stevenson, R.L. en Shaw, D.L., *Foreign news and the new world information order* (The IOWA State University Press, Iowa 1984).

Thussu, D.K., *International communication. Continuity and change* (Oxford University Press, New York 2000).

Tumber, H., *News, a reader* (Oxford University Press, New York 1999).

Tunstall, J. 'Europe as world news leader' in *Journal of communication* (1993), 84-99.

Valk, van der L., 'De Nederlandse correspondenten: witte vlek in Afrika, Azië en Arabische wereld populairder' (www.denieuwereporter.nl, 5 juli 2006).

Valk, van der L., 'Terugloop aantal correspondenten komt nog, verwachten buitenlandredacties' (www.denieuwereporter.nl, 5 juli 2006).

Valk, van der L., 'Aantal correspondenten neemt nauwelijks af, aantal opdrachtgevers wel' (www.denieuwereporter.nl, 5 juli 2006).

Vasterman, P. en Plasse, van de J., 'Meer vensters op de wereld' in *De Journalist* (3 november 1995), 17-20.

Vasterman, P. en Young, R., 'Het correspondentennetwerk' in *De Nieuwe Reporter* (1989), 20-25.

Verduyn, S., *Van onze correspondent: een onderzoek naar de Nederlandse buitenlandcorrespondent* (Erasmus Universiteit, Rotterdam 2005).

Vilanilam, J., *An international comparison of foreign policy influence on foreign news selection and presentation* (Vakgroep Massacommunicatie, Universiteit van Amsterdam, 1986).

Vreekamp, H., *Van informatie naar nieuws* (Vuga, Den Haag 1993).

Wijfjes, H., *Journalistiek in Nederland 1850-2000. Beroep, cultuur en organisatie* (Boom, Amsterdam 2004).

Wijk, van K., *De media-explosie. Trends en issues in massacommunicatie* (Academic Service, Schoonhoven 2000).

Williston, S., 'Global news and the vanishing American foreign correspondents' (www.denieuwereporter.nl, 5 juli 2006).

Ybema, B.S., *De koers van de krant: vertogen over identiteit bij Trouw en de Volkskrant* (Vrije Universiteit Amsterdam, 2003).

Zelizer, B. en Allan, S., *Journalism after September 11* (Routledge, New York 2003).

De Volkskrant, NRC Handelsblad, Trouw, Algemeen Dagblad en de Telegraaf van de volgende data:

	1965	1985	2005
Januari	Maandag 4 januari '65	Maandag 7 januari '85	Maandag 3 januari '05
Februari	Dinsdag 2 februari '65	Dinsdag 5 februari '85	Dinsdag 1 februari '05
Maart	Woensdag 3 maart '65	Woensdag 6 maart '85	Woensdag 2 maart '05
April	Donderdag 1 april '65	Donderdag 4 april '85	Donderdag 7 april '05
Mei	Vrijdag 7 mei '65	Vrijdag 3 mei '85	Vrijdag 6 mei '05
Juni	Zaterdag 5 juni '65	Zaterdag 1 juni '85	Zaterdag 4 juni '05
Juli	Maandag 5 juli '65	Maandag 1 juli '85	Maandag 4 juli '05
Augustus	Dinsdag 3 augustus '65	Dinsdag 6 augustus '85	Dinsdag 2 augustus '05
September	Woensdag 1 september '65	Woensdag 4 september '85	Woensdag 7 september
Oktober	Donderdag 7 oktober '65	Donderdag 3 oktober '85	Donderdag 6 oktober '05
November	Vrijdag 5 november '65	Vrijdag 1 november '85	Vrijdag 4 november '05
December	Zaterdag 4 december '65	Zaterdag 7 december '85	Zaterdag 3 december '05